

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Kielce, dnia 8 stycznia 2026 r.

Poz. 142

Podpisany przez:

Edyta Barbara Bucka

Data: 08.01.2026 09:28:35

UCHWAŁA NR XII/132/2025 RADY MIEJSKIEJ W STOPNICY

z dnia 30 grudnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153), w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1272) Rada Miejska uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Stopnica.

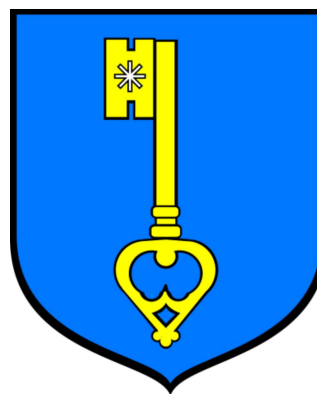
§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia opublikowania w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

mgr Krzysztof Tulak

Załącznik do Uchwały Nr XII/132/2025
Rady Miejskiej w Stopnicy
z dnia 30 grudnia 2025 r.

**Program Opieki nad Zabytkami
dla Miasta i Gminy Stopnica
na lata 2026-2029**

opracowany przez:

PPUH „BaSz” mgr inż. Bartosz Szymusik

26-200 Końskie ul. Polna 72

tel./fax: 41 372 49 75

e-mail: basz@post.pl

przy współpracy:

Urzędu Miasta i Gminy w Stopnicy

STOPNICA 2025

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***Spis treści**

1. WSTĘP	5
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	7
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	15
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	15
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	17
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO 19	
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	19
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Stopnica	23
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	25
5.2.2. Historia miejscowości gminnych	27
5.2.3. Krajobraz kulturowy – dziedzictwo materialne	28
5.2.4. Zabytki nieruchome	32
5.2.5. Zabytki ruchome	41
5.2.6. Zabytki archeologiczne	43
5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	45
5.2.8. Dziedzictwo niematerialne	47
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	50
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	55
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	60
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY STOPNICA.....	61
7. ZAŁOŻENIA „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY STOPNICA NA LATA 2026-2029”	63
7.1. Formy opieki nad zabytkami - rozpoznanie, zabezpieczenie, konserwacja, rewitalizacja	63
7.2. Promocja i edukacja w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	65
7.3. Priorytety i kierunki opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w gminie Stopnica	67
7.4. Zadania do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w gminie Stopnica	67
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	70
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	72
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	73
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	82
12. BIBLIOGRAFIA	85
ZAŁĄCZNIKI	86

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***1. Wstęp**

Celem opracowania jest stworzenie Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa zawartymi w poradniku metodycznym *Gminny program opieki nad zabytkami*.

Gminny program opieki nad zabytkami opracowywany jest przez Burmistrza Miasta i Gminy, a następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską, w formie uchwały. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego i sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz Miasta i Gminy przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu.

Program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, jednak podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego. Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe miasta i gminy. Istotnym celem Programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta i gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców miasta i gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Przedmiotem opracowania dokumentu jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych miasta i gminy Stopnica, obejmujące obiekty zabytkowe w kontekście uwarunkowań przestrzennych miasta i gminy, jako pojedyncze obiekty oraz jako integralne części krajobrazu miasta i gminy (wraz z ukształtowaniem przyrodniczym terenu, obiektami nie mającymi charakteru zabytkowego: dawnymi i współczesnymi). Program przedstawia przede wszystkim charakterystykę zasobów i dziedzictwa kulturowego miasta i gminy oraz wyznacza cele – kierunki działań i zadania na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na lata przyszłe. Charakterystyka zasobów została oparta na określeniu zasobów kulturowych miasta i gminy oraz ich znaczenia i wartości w kontekście przestrzennym, historycznym, kulturowym. Spodziewanym efektem realizacji celów i zadań zawartych w Programie będzie m.in.: poprawa stanu środowiska kulturowego miasta i gminy, zwiększenie oraz dbałość lub odnowa obiektów zabytkowych z rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, wzrost estetyki przestrzeni poszczególnych miejscowości.

„Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029” jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą Programu jest lokalna wspólnota samorządowa.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym dziedzictwa kulturowego w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne, na okres 4 lat programu opieki nad zabytkami. Jeżeli w niniejszym opracowaniu występuje powołanie się na ustawę bez podania jej nazwy należy przyjąć, że chodzi o ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W myśl ustawy (Art. 4) ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami wg Art. 5 ustawy to działania właścicieli lub posiadaczy zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania i dokumentowania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości oraz popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku i jego znaczenia dla historii i kultury.

W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków, którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań, dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi, administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 w/w Ustawy, wyznacza cele opracowania programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- Konstytucji RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. - Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

Art. 5 Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

ust. 2 Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Art. 86 Każdy obywatel obowiązany jest do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

- Ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.), która stanowi główny akt prawa dotyczący ochrony dziedzictwa

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

kulturowego w Polsce, reguluje ona pojęcia: zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencji organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), form finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami uwzględniono przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki, bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4 objaśnia, że ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5 określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii i kultury”.

Art. 6 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

f) cmentarzami,

g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach,

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7 reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

2) uznanie za pomnik historii

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 18 „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19 wskazuje, że „1. W planie ogólnym gminy, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowym planie odbudowy uwzględnia się, w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z otoczeniem,
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20 mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich oraz miejscowych planów z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21 „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22 „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89 wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym** (tj. Dz. U. 2025 poz. 1153), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego,

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się również w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.)

W roku 2023 system planowania przestrzennego kraju przeszedł znaczące zmiany za sprawą ustawy z dnia 7 lipca 2023r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1688), której pierwsze przepisy weszły w życie już 24 września 2023r. Nowelizacja ta, opracowana z myślą o zwiększeniu efektywności i przejrzystości procesów urbanistycznych, wprowadza szereg istotnych zmian, które będą wprowadzane stopniowo. Mają one kluczowe znaczenie dla jednostek samorządu terytorialnego, inwestorów oraz mieszkańców, wprowadzając nowe regulacje, mające usprawnić proces planowania przestrzennego w Polsce. Nowelizacja ustawy wprowadza m.in. zmianę, która wprowadza plan ogólny gminy zastępujący dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Plan ogólny, będący aktem prawa miejscowego, stanowi podstawę do uchwalania planów miejscowych oraz wydawania decyzji o warunkach zabudowy. Wymaga to od gmin określenia stref planistycznych, określenia gminnych standardów urbanistycznych oraz dostępności urbanistycznej, ustalenia obszarów uzupełnienia zabudowy. Pozwala również określić obszary zabudowy śródmiejskiej (gminy mają czas do końca czerwca 2026 r. na sporządzenie tych planów).

Zgodnie z Art.13b punkt 3) litera j) ustalenia planu ogólnego określa się uwzględniając uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy, w szczególności znajdujące się na terenie gminy zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. 2022 poz. 840 oraz 2023 poz. 951 i 1688) lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.

- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1145 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (tj. Dz. U. 2024 poz. 1530 ze zm.)
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (tj. Dz. U. 2025 poz. 418)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. 2025 poz. 647)
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. 2024 poz. 1478 ze zm.)
- Ustawa z dnia 25 października 1991r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tj. Dz. U. 2024 poz. 87)

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

-
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tj. Dz. U. 2024 poz. 1491)
 - Ustawa z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (tj. Dz. U. 2022 poz.385)
 - Ustawa z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (tj. Dz. U. 2022 poz. 2393)
 - Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tj. Dz.U. 2020 poz. 164)
 - Ustawa z dnia 28 marca 1933r. o grobach i cmentarzach wojennych (tj. Dz. U. 2018 poz. 2337)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 lutego 2004r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 Nr 30, poz. 259)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków z 26 listopada 2021r. (tj. Dz. U. 2021 poz. 81)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem z dnia 26 maja 2011r. (Dz. U. 2021 poz.56)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011 Nr 89, poz. 510)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (tj. Dz. U. 2023 poz. 2425)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014. poz. 110)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 Nr 212 poz. 2153)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2006 Nr 24 poz. 181)
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004 Nr 71 poz. 650)

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. 2015 poz. 979)

Unia Europejska reguluje zagadnienia opieki nad zabytkami w Traktacie z Maastricht z dnia 2 lutego 1992r. oraz w Rozporządzeniu Rady EWG z dnia 9 grudnia 1992r. w sprawie wywozu dóbr kultury oraz Dyrektywie Rady EWG z dnia 15 marca 1993r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z obszaru Państwa Członkowskiego.

Wagę problematyki ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego podkreśla opracowana przez ONZ konwencja UNESCO (przyjęta w Paryżu przez Konferencję Generalną ONZ dla Wychowania, Nauki i Kultury w roku 1972, ratyfikowana przez Polskę w 1976r.). Konwencja umożliwiła wyróżnienie obszarów i obiektów mających „najwyższą powszechną wartość” poprzez wpisanie ich na „Listę światowego dziedzictwa”. W 2003r. sporządzono w Paryżu konwencję UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Konwencja została ratyfikowana przez Prezydenta RP dnia 8 lutego 2011r.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony i opieki nad zabytkami

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Ponadto dokument wpisuje się w założenia szeregu dokumentów branżowych i strategicznych na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023r.)
--

Celem programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029*Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Istotnym rozwiązaniem, porządkującym zagadnienia przedstawione w Krajowym programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem, są kierunki działań wskazujące na konkretne zadania priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, przyjęte do realizacji do 2026 roku. Są to:

- podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju;
- ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
- realizacja międzynarodowych zobowiązań;
- cyfryzacja procesów administracyjnych;
- wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków;
- reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych;
- edukacja – podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

**Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030
(Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r.)**

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 jest najważniejszym dokumentem dotyczącym ładu przestrzennego Polski, której celem *jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie*. Dokument kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który to decyduje o funkcjonowaniu gospodarki, warunkach życia obywateli,

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

umożliwiając wykorzystanie szans rozwojowych. Koncepcja formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. Uwzględnia również problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków:

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski (4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju, jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, 4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej)

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny program opieki nad zabytkami jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich, powiatowych dokumentach oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy. Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+ (Uchwała Nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021r.)

Strategia jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa, określającym wizję, misję rozwoju oraz cele strategiczne, operacyjne i kluczowe kierunki działań. Wizja rozwoju województwa: *Świętokrzyskie w 2030 roku to ambitny region o atrakcyjnym wizerunku:*

- wnoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy*
- szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne*
- będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju.*

Misja rozwoju województwa świętokrzyskiego: *Samorząd województwa Świętokrzyskiego:*

- tworzy przestrzeń współdziałania, pozwalającą na wykorzystanie potencjału mieszkańców i przedsiębiorców regionu dla budowania wspólnoty o wysokim kapitale społecznym i rosnącej zdolności konkurencyjnej*
- uzyskuje konsensus w regionie wokół najważniejszych celów strategicznych i przedsięwzięć, służących modernizacji i transformacji ścieżki rozwoju województwa*
- pozyskuje kapitał stymulujący rozwój regionu, obejmujący publiczne środki finansowe (od wspólnotowych po lokalne), środki prywatne (w tym – nowe inwestycje zewnętrzne).*

W ramach celów strategicznych zostały zdefiniowane cele operacyjne oraz kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami:

Cel strategiczny 3: Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Cel operacyjny 3.1. Silny kapitał społeczny w regionie

Kluczowe kierunki działań i działania:

3.1.1. Zwiększenie poczucia tożsamości regionalnej mieszkańców

Budowa poczucia tożsamości regionalnej w Polsce – gdzie ludzie identyfikują się przede wszystkim z całym krajem oraz wspólnotami lokalnymi – stanowi istotne wyzwanie, ważne dla podnoszenia kapitału społecznego. Dlatego też, tak ważne staje się wsparcie na rzecz działań pozwalających ugruntować i zwiększać regionalną tożsamość i dziedzictwo kulturowe, m.in. poprzez wsparcie mieszkańców w realizacji przedsięwzięć wynikających z dokumentów strategicznych. W tym względzie Samorząd Województwa będzie wspierał działania na rzecz tworzenia jak najlepszego środowiska do osiedlania się dla osób poszukujących miejsca do życia i pracy i pozostawania ludzi młodych w województwie świętokrzyskim, jednocześnie mając na uwadze regionalne uwarunkowania. Ważne miejsce w realizacji tych postulatów zajmuje rozwój turystyki regionalnej, która ma bardzo bogate korzenie w tradycji społeczno-historycznej województwa świętokrzyskiego oraz turystyki prozdrowotnej.

3.1.4. Rozwój instytucji kultury i dziedzictwa kulturowego

Wsparcie inwestycji w obszarze kultury, w tym wsparcie instytucji kultury oraz działania na rzecz ochrony zabytków jest warunkiem niezbędnym do zachowania regionalnej tradycji i tożsamości kulturowej, a w konsekwencji dla wzmocnienia atrakcyjności turystycznej województwa.

**Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2026
(Uchwała Nr LXV/806/23 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 26
października 2023r.)**

Program opieki na zabytkami województwa jest dokumentem strategicznym, który w sposób kompleksowy określa wizję, cel strategiczny, cele operacyjne oraz priorytety województwa w zakresie opieki nad zabytkami. Program określa wizję „*Rozpoznane i zadbane dziedzictwo kulturowe stanowi jeden z głównych atutów województwa świętokrzyskiego*” oraz cel strategiczny „*Zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego dla wzmocniania tożsamości mieszkańców oraz ugruntowania kulturowej pozycji województwa na tle kraju i Europy*” i cele operacyjne oraz priorytety:

Cel operacyjny 1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego:

- 1.1. Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem i wyeksponowaniem zasobów zabytkowych
- 1.2. Wsparcie działań związanych z remontami i ochroną przed degradacją obiektów zabytkowych
- 1.3. Wsparcie działań związanych z poprawą dostępności i zabezpieczeniem obiektów zabytkowych
- 1.4. Wsparcie działań na rzecz prawidłowego zarządzania obiektami zabytkowymi na terenie województwa

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Cel operacyjny 2. Tworzenie warunków do wzmacniania tożsamości regionalnej w oparciu o dorobek kultury materialnej i niematerialnej:

- 2.1. Promowanie kultury i dziedzictwa kulturowego województwa oraz upowszechnianie wiedzy o regionie
- 2.2. Wzmacnianie marki regionu w nawiązaniu o zasoby dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego
- 2.3. Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie dziedzictwa kulturowego województwa

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego (Uchwała Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014r.)

Głównym zadaniem samorządów gminnych w zakresie zagospodarowania przestrzeni kulturowej powinna być skuteczna ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne ich zagospodarowanie m.in. z myślą o wykorzystaniu tych zasobów, jako elementu promocji i czynnika rozwoju gospodarczego, a także zapewnienie źródeł dofinansowywania prac rewaloryzacyjnych z dochodów budżetowych i pozabudżetowych np. z turystyki. Istotnym zadaniem będzie także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie umacniania tożsamości kulturowej mieszkańców. W świetle tych zadań, a także określonych wcześniej uwarunkowań polityki przestrzennej, priorytetowymi obszarami działań samorządów powinny być: intensyfikacja i pogłębianie rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego, ochrona zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych, zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych, ze szczególnym uwzględnieniem tych mniej znanych, a stanowiących o walorach lokalnego krajobrazu kulturowego, zachowanie najcenniejszych krajobrazów kulturowych, promocja i eksponowanie obiektów zabytkowych, tworzenie warunków do współpracy z partnerami społecznymi i prywatnymi w celu pozyskania środków na rewaloryzację zabytków.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Program gminny uwzględnia ustalenia i wnioski zawarte w dokumentach strategicznych na poziomie gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stopnica

Studium uwarunkowań dla gminy jest wyrażeniem polityki przestrzennej, rozplanowania funkcjonalnego tej przestrzeni, w tym lokalnych zasad gospodarowania przestrzennego, jest dokumentem, w którym zawarte są wytyczne polityki przestrzennej gminy, nie stanowi jednak prawa miejscowego. Ma charakter dokumentu strategicznego i stanowi zbiór danych

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

informacyjnych, w oparciu, o które są tworzone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Głównymi dokumentami planistycznymi w zakresie gospodarki przestrzennej gminy Stopnica są: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stopnica uchwalone Uchwałą Nr 25/2000 Rady Gminy Stopnica z dnia 5 października 2000r. oraz dwa Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Stopnica.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stopnica, obejmuje obszar całej gminy i zostało opracowane z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa na dzień opracowania studium. Głównym zadaniem Studium... jest określenie polityki przestrzennej gminy wpisanej w politykę przestrzenną państwa i województwa oraz ustanowienie ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. Priorytety rozwoju wynikające z uwarunkowań kulturowych:

- wszelka działalność w obiektach zabytkowych i ich otoczeniu musi być każdorazowo uzgadniana z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
- większe propagowanie walorów środowiska kulturowego oraz wyeksponowanie wartościowych obiektów zabytkowych i muzealnych, tradycyjnych wartości historycznych, a także zorganizowanie ciekawych tras historycznych może stać się jedna z kluczowych przesłanek ożywienia gospodarczego gminy
- konieczność prowadzenia ochrony dla zespołów i obiektów architektonicznych, technicznych i archeologicznych objętych ewidencją
- konieczność ochrony krajobrazu kulturowo - historycznego poprzez zachowanie walorów licznych punktów i ciągów widokowych
- potrzeba ochrony krajobrazu współczesnego wyrażona poprzez harmonijne jego kształtowanie dotyczące w szczególności ograniczenia rozpraszania zabudowy, niewprowadzania obiektów agresywnych krajobrazowo, preferowania zabudowy nawiązującej do stylu regionalnego, stosowania szczegółowych wytycznych.

W związku ze zmianą ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która weszła w życie dnia 24 września 2023r., dnia 30 lipca 2026r. z mocy tej ustawy utraci moc studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Zastąpi je plan ogólny gminy, który będzie podstawą do sporządzania planów miejscowych zagospodarowania terenu i będzie stanowił akt prawa miejscowego.

Zgodnie z treścią art. 18.1. ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń (...) planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (...).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności:

Art. 18.2.:

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

1. ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z Art.19.1 uwzględnia się w szczególności ochronę:

1. zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
2. innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
3. parków kulturowych.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Gmina Stopnica posiada uchwalone dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Uchwała Nr VIII/47/11 Rady Gminy Stopnica z 25 maja 2011r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania dla części obszaru położonego w granicach administracyjnych miejscowości Konary, gmina Stopnica,
- Uchwała Nr XI/4/04 Rady Gminy w STOPNICY z dnia 9 marca 2004r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - „Stopnica 1”, na obszarze gminy Stopnica.

W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zgodnie z art. 32 ust. 1 z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,
- niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Burmistrza Miasta i Gminy.

**Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2027 Lokalnej Grupy Działania „Królewskie
Ponidzie”**

Lokalna Grupa Działania „Królewskie Ponidzie” obejmuje obszar 8 gmin: Busko-Zdrój, Stopnica, Pacanów, Nowy Korczyn, Wiślica, Solec-Zdrój, Gnojno i Tuczępy i pokrywa się administracyjnie z obszarem powiatu buskiego w województwie świętokrzyskim.

Misją, którą wyznaczyła sobie i konsekwentnie realizuje Lokalna Grupa Działania „Królewskie Ponidzie” brzmi: *„Królewskie Ponidzie” – obszar przyjazny tworzeniu partnerstwa kreujących markę obszaru w oparciu o dziedzictwo kulturowe i innowacyjne rozwiązania.* Wyznaczone cele i przedsięwzięcia w ramach opieki nad zabytkami:

Cel C.1.Tworzenie warunków do rozwijania turystyki, sportu i rekreacji

Przedsięwzięcia:

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

P.1.1 Kształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej

P.1.3 Rozwój małej infrastruktury turystycznej

Cel C.2 Rozwijanie aktywnych postaw obywatelskich służących włączeniu społecznemu

Przedsięwzięcie:

P.2.1. Aktywizacja i integracja społeczna osób w niekorzystnej sytuacji

Podstawa prawna opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stopnica

Uwarunkowania prawne dotyczące opracowania GPOnZ, wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024, poz. 1292) zostały przedstawione w rozdziale 2. Wynikający z w/w ustawy obowiązek prowadzenia przez gminy Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zasady prowadzenia tej ewidencji precyzuje Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodne z prawem (tj. Dz. U. 2021, poz. 56). Gminna Ewidencja Zabytków dla Miasta i Gminy Stopnica została opracowana w latach 2017-2018 zgodnie z wytycznymi rozporządzenia, projekt GEZ został pozytywnie zaopiniowany przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach dnia 29.11.2017r. pismem znak: ZRRID.RN.5133.2.7.2011/2017. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Stopnica została przyjęta i zatwierdzona Zarządzeniem Burmistrza Miasta i Gminy Stopnica Nr 37/2018 z dnia 30.01.2018r.. Aktualnie procedowane jest włączenie do GEZ dzwonnicy przy zespole kościoła parafialnego p.w. Św. Piotra i Pawła w Stopnicy na podstawie pozytywnej opinii Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Stopnica

POŁOŻENIE I ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Gmina Stopnica to gmina miejsko-wiejska położona południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie buskim. Gmina z obszarem 125,92km², stanowi 12,9% powierzchni powiatu buskiego (druga pod względem powierzchni gmina powiatu). Teren gminy podzielony jest na 30 sołectw i zamieszkały przez 6995 osób, w tym na terenie miasta 1101 osób (GUS, stan na koniec 2024r.). W latach 2015-2024 liczba mieszkańców zmalała o 9%. Gmina Stopnica graniczy z gminami powiatu buskiego: Tuczępy, Gnojno, Busko-Zdrój, Solec-Zdrój i Pacanów oraz gminą Oleśnica (powiat staszowski).

Gmina ma charakter typowo rolniczy. Większość gruntów rolnych na terenie gminy charakteryzuje się dobrą i bardzo dobrą przydatnością rolniczą. W gminie uprawia się głównie zboża i ziemniaki oraz owoce i warzywa.

Przez teren gminy przebiegają ważne ciągi komunikacyjne, w szczególności droga krajowa nr 73 Wiśniówka - Jasło (ciąg komunikacyjny Kielce - Tarnów) oraz drogi wojewódzkie nr 756 Starachowice - Nowa Słupia - Łagów - Szydłów - Stopnica i nr 757 Opatów - Iwaniska - Staszów - Stopnica.

Zgodnie z podziałem fizjograficznym Polski (J. Kondracki) obszar gminy położony jest w rejonie Niecki Nidziańskiej i wchodzi w obręb mezoregionów: Garb Pińczowski, Niecka Solecka i Niecka Połaniecka. Należą one do makroregionu Wyżyny Małopolskiej. Niecka Solecka to mezoregion zbudowany z gipsów mioceńskich. W gipsach tych liczne są typowe formy krasowe w postaci: jaskiń, zapadlisk, ślepych dolin itp., a także występują wody siarczanowe w okolicach Buska Zdroju i Solca Zdroju. Południowo-wschodnia część gminy obejmuje fragment mezoregionu Niziny Nadwiślańskiej. Centralną część Garbu Pińczowskiego stanowi pasmo wzgórz o wysokości względnej dochodzącej do 100 m. Jednym z najwyższych jego wzniesień jest Wzgórze Czarownica (330 m n.p.m.) w rejonie wsi Żerniki. Wyniesiony tektonicznie Garb Pińczowski od północnego-wschodu otacza Niecka Połaniecka, a od południowego-zachodu Niecka Solecka. Garb Pińczowski posiada złożoną budowę geologiczną, występują wapienie jurajskie, margle oraz gipsy mioceńskie. W osi niecki płynie rzeka Wschodnia z Sanicą (Pęcznik), wpadająca pod Połańcem do Czarnej Staszowskiej. Według podziału krajoznawczego teren położony pomiędzy Nidą a Wschodnią stanowi fragment regionu zwanego Ponidziem.

To zróżnicowanie poszczególnych mezoregionów sprawia, że teren gminy Stopnica mimo niewielkiej powierzchni (125 km²) posiada niepowtarzalne walory krajobrazowe. Walory krajobrazowo-przyrodnicze Ponidzia, zdecydowały o utworzeniu w 1986r. Zespołu Parków Krajobrazowych Ponidzia. Walory krajobrazu, liczne zabytki i bogata historia stanowią ważny atut dla rozwoju turystyki w gminie.

Przez teren gminy przepływają rzeki: Wschodnia, Sanica, Stopniczanka i Skrobaczówka. Gmina Stopnica niemal w całości położona jest w zlewni Wschodniej, która jest naturalną bazą

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

drenażu wód. W gminie większość cieków naturalnych odprowadzana jest do rzeki Pęczniak (w górnym biegu zwanej Sanicą) i jej dopływów. W dolinach rzek Wschodniej, Kanału Strumień i ich dopływów usytuowane są zespoły stawów rybnych. Na terenie gminy znajduje się 25 stawów (m.in. we wsiach: Falęcin Stary, Jastrzębiec, Bosowice, Topola, Stopnica, Miel, Wolica). Środowisko wodne gminy uzupełniają niewielkie zbiorniki wodne pochodzenia krasowego lub powstałe jako martwe zakola i zarzecza. Zbiorniki wodne znajdują się m.in. w miejscowości Wolica i Stopnica.

Na obszarze gminy wody podziemne występują w utworach: kredowym, trzeciorzędowym i czwartorzędowym. Na obszarze gminy nie występuje żaden Główny Zbiornik Wód Podziemnych. W bliskim sąsiedztwie znajduje się górnokredowy GZWP nr 409 Niecka Miechowska oraz trzeciorzędowy GZWP nr 423 Subzbiornik Staszów.

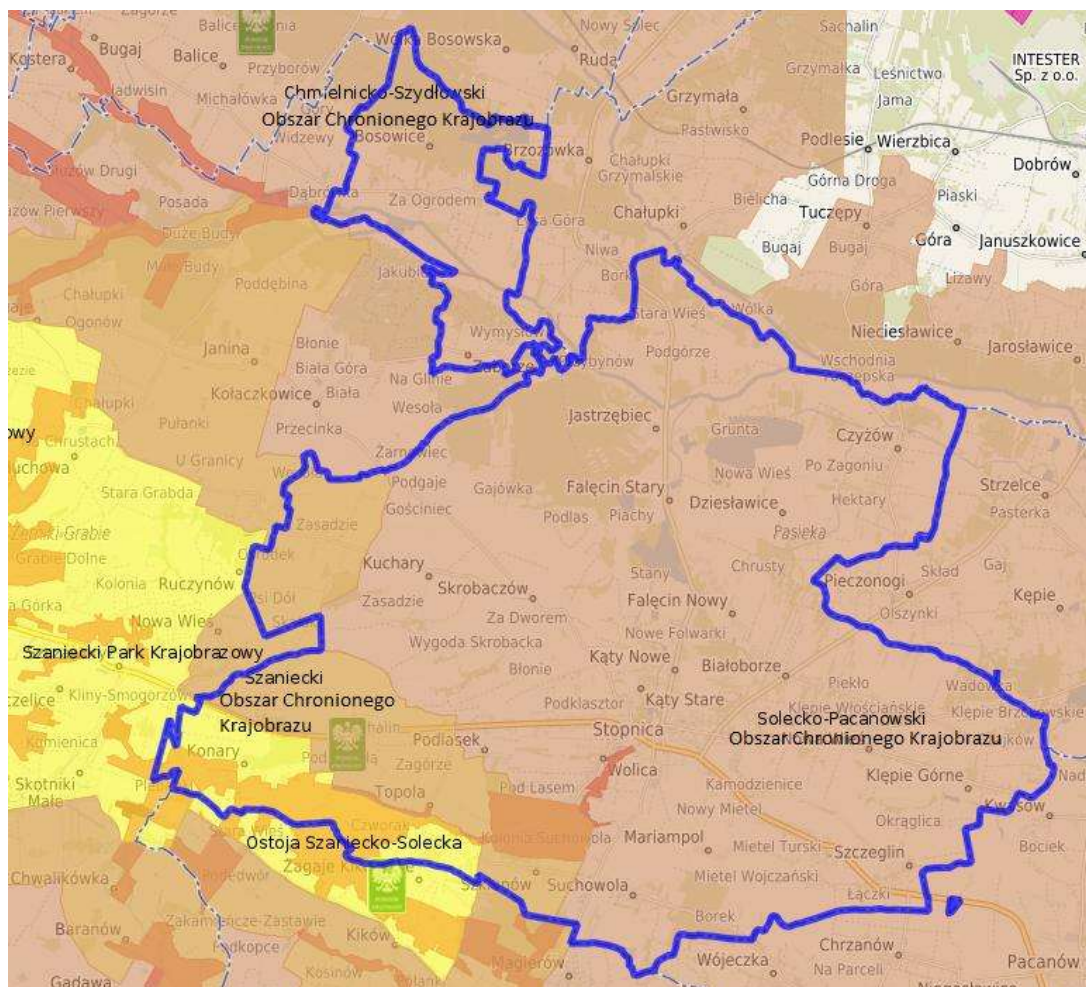
Gmina Stopnica położona jest w rejonie klimatycznym śląsko-krakowskim i dzielniczy częstochowsko-kieleckiej (wschodni fragment gminy). Obszar ten charakteryzuje się średnią temperaturą najchłodniejszego miesiąca (stycznia) -3°C , a średnią miesiąca najcieplejszego (lipca) $+17,6^{\circ}\text{C}$. Średnia temperatura roczna wynosi $7,5^{\circ}\text{C}$ - 8°C . Średnie roczne sumy opadów atmosferycznych kształtują się na poziomie około 600mm. Przeważają wiatry zachodnie i północno-zachodnie o średniej prędkości 5m/s.

Lasy na terenie gminy zajmują około 10% jej powierzchni i grupuje się je w trzech rejonach. Na południu kompleks „Świątnica”, na północ od Szklanowa „Las Borek”, na wschód od Suchowoli i „Na Górkach” koło wsi Konary. Na zachód od Jastrzębca, na wierzchołach rozciąga się strefa lasów (w kierunku północno-zachodnim) wzdłuż doliny Sanicy. To największy obszarowo teren niemal zwanego lasu w gminie, który jest fragmentem większego kompleksu leśnego. W północnym skrawku gminy znajduje się niewielki fragment strefy leśnej wzdłuż doliny Wschodniej.

Gmina odznacza się walorami przyrodniczo-krajobrazowymi i objęta jest różnymi formami prawnej ochrony przyrody. Do obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004r. (tj. Dz. U. 2024 poz. 1478 ze zm.) należą: Szaniecki Park Krajobrazowy, Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Szaniecki Obszar Chronionego Krajobrazu, Solecko-Pacanowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Obszar Natura 2000 Ostoja Szaniecko-Solecka PLH260034 oraz pomnik przyrody nieożywionej (modrzew europejski w miejscowości Smogorzów).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Tereny chronione na obszarze miasta i gminy Stopnica (źródło: polska.e-mapa.net)

5.2.1. Kalendarium z dziejów gminy

OKRES	WYDARZENIE
XI-XII wiek	początki osadnictwa sięgają czasów Państwa Wiślan – pierwsze stałe osady mieszkalne na tym terenie istniały w Fałcinie Starym i Szczeglinie. Pierwsza wzmianka pojawia się w „Rocznikach...” Jana Długosza przy 1103r.. Gród ulokowany na obronnym wzniesieniu, w którym znajduje się kościół oraz osada o charakterze rzemieślniczo-rolniczym
I poł. XII wieku	dwóch proboszczów stopnickich zostaje biskupami krakowskimi
XIII wiek	postój w stopnicy Bolesława Wstydlwego i nadanie przywilejów cystersom wąchockim. Za panowania Władysława Łokietka na wzgórzu stanęła kaplica św. Anny
1350	budowa zamku przez Kazimierza Wielkiego

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

1362	z rąk króla Kazimierza III Wielkiego osada Stopnica otrzymuje średzkie prawa miejskie. Otoczono miasto murami obronnymi. Lokalizacja miasta staje się impulsem dla rozwoju: wybudowano kościół św. Piotra i Pawła, szpital, kamienny zamek obronny. W tym czasie kształtuje się układ urbanistyczny średniowiecznego miasta – zostaje wytyczony rynek o regularnym kształcie trapezu, z którego rogów wybiegają uliczki łączące się następnie z innymi, w miarę równoległymi do rynkowych pierzei
1498	urodził się w tym mieście słynny Jan ze Stopnicy, filozof, przyrodnik i geograf, profesor Akademii Krakowskiej. Jako pierwszy umieścił w swoim „Wstępie do kosmografii” mapę Ameryki
1574	zmarł Franciszek Stankar z Mantui, profesor języka hebrajskiego w Krakowie, słynny reformator
XV-XVII wiek	siedziba starostwa
XVI wiek	przejęcie starostwa przez Zaborowskich, później przez Tarnowskich
1639	Krzysztof Ossoliński wojewoda sandomierski funduje klasztor księży sercanów (wcześniejsza nazwa ojców reformatorów).
1661	prace renowacyjne na zamku stopnickim wykonane przez starostę stopnickiego
XVII wiek	okres wojen i upadek miasta
11.06.1787r.	wizyta króla Stanisława augusta Poniatowskiego
XIX wiek	siedziba powiatu stopnickiego
1869	w ramach represji za udział w powstaniu styczniowym, ukazem cara Aleksandra II, Stopnica traci prawa miejskie
1915	przeniesienie siedziby powiatu do Buska
1941-1942	wydzielenie getta ze względu na przeważającą liczbę ludności żydowskiej wśród mieszkańców miasta
sierpień 1944- styczeń 1945	rejon jednej z największych bitew wojsk pierwszego frontu ukraińskiego na ziemiach polskich. Zatrzymanie przeciwuderzenia wojsk hitlerowskich zmierzających do zlikwidowania przyczółka sandomierskiego. Strefa przyfrontowa przyczółka baranowsko-sandomierskiego. W wyniku działań niemal całkowite zniszczenie wsi w tym kościoła Św. Piotra i Pawła, zespołu klasztornego z kościołem św. Marii Magdaleny
1959	odbudowa kościoła z zachowaniem stylu
1983	budowa dzwonnicy przed kościołem św. Piotra i Pawła i wmurowanie tablicy upamiętniającej 300 setną rocznicę odsieczy wiedeńskiej

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

2004 rok	odkupienie przez Samorząd gminy obiektu zamku, który zostaje odbudowany w oparciu o fotografie i materiały archiwalne z lat 30. XX wieku. Oddanie obiektu do użytku na początku 2011r. na cele społeczne - mieści się w nim Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Stopnicy
31.07.2014r.	wydanie rozporządzenia Rady Ministrów, na mocy którego Stopnica odzyskuje status miasta po 145 latach. Przepisy rozporządzenia weszły w życie z dniem 1 stycznia 2015r.

5.2.2. Historia Stopnicy

Stopnica to miasto, które szczególną atencją darzył niegdyś król Kazimierz Wielki. Położona jest na granicy Ponidzia i regionu staszowsko-szydłowskiego, na dawnym Szlaku Jagiellońskim. Przechodzi tu zielony szlak turystyczny z Wiślicy do Grochowisk. Wiedzie tędy odnowiony szlak Małopolskiej drogi św. Jakuba z Sandomierza do Tyńca.

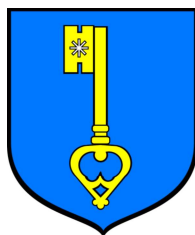
Na temat pochodzenia nazwy miasta istnieje kilka teorii. Miejscowość była grodem leżącym w miejscu bronionym przez naturę, na terenie bagnistym. Według „Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego” nazwą Stopnica określano miejscowości położone na wzgórzu, nad wodami. Według „Słownika etymologicznego języka polskiego” wskazuje się podobieństwo wyrazu z rzeczownikiem „tonia” i czasownikiem „utapati” spokrewnionym gwarowo z czasownikiem „utaplać”, „staplać”, czyli utopić się w błocie, co ma związek z pierwotnym położeniem osady. Według M. Ziętarskiego nazwa osady pochodzi od:

- nazwy „stop”, co oznacza słup. Słup to kamień graniczny ze znakiem stopy ludzkiej, stawiany na pograniczu np. osad, państw;
- nazwy ryb (wielkości stopy) – stopników, które niegdyś żyły w rzece Stopniczance.

Językoznawca Stanisław Rospond uważa, że nazwa pochodzi od rdzenia „stob”, zarezerwowanego dla nazw osad położonych nad wodą. Natomiast legenda głosi, że nazwa wiąże się ze śladami stóp zbójów, którzy grasowali w tutejszych lasach i nękali mieszkańców. Oni zaś mieli dość ciągłych grabieży i poprosili o pomoc włodarza osady. Ten wysłał pogoń za zbójami, ale oni chcąc zmylić rycerzy, uciekając nałożyli buty obcasem do przodu i w ten sposób śladem odwróconej stopy, zostawionym na śniegu, zmylili pogoń i uniknęli kary.

Herb i insygnia

Herbem Stopnicy jest na błękitnym polu gotyckiej tarczy, złoty klucz św. Piotra, odwrócony zębem do góry, ustawiony w pionie. Przez niektórych herb Stopnicy błędnie określany jest jako szlachecki Jasieńczyk. Stopnica, jako miasto królewskie nie mogła mieć herbu pochodzenia szlacheckiego. Herb miasta jest również herbem gminy Stopnica.

Pierwsze zapiski o przyszłym herbie Stopnicy - Jasieńczyku - pojawiają się w zapiskach z 1081r. Herbem Stopnicy jest: w polu błękitnym tarczy gotyckiej klucz złoty w słup.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Jednak różne źródła podają, że: klucz jest biały lub srebrny (z gwiazdą przy zrębie) i umieszczony w polu czerwonym. Najprawdopodobniej Stopnica, herb przejęła od Mijkowskich z województwa płockiego, których przedstawiciel Stanisław Mijkowski posługujący się herbem, którym był „klucz żółty w polu błękitnym” mógł mieszkać w dworze starościńskim w Stopnicy, podpisując pisma i listy swoim herbem, który później zaczęło utożsamiać z samą Stopnicą.

W Miejsko-Gminnym Centrum Kultury w Stopnicy znajdują się insygnia koronne, które są repliką insygniów króla Kazimierza Wielkiego. Ich pierwowzór przypuszczalnie pochodzi z XIV w. i były to prywatne insygnia króla. W ich skład wchodzi:

- korona gotycka - złożona, otwarta, jednolita, zwieńczona pięcioma liliami heraldycznymi, oddzielonymi od siebie sterczynkami, udekorowana kamieniami półszlachetnymi o kolistym szlifie kabazonowym;
- berło – złożone o sześciobocznym trzonie i szerokiej, misternie wykonanej na kształt kwiatonu głowicy;
- jabłko królewskie – złożone, gładkie, zwieńczone greckim krzyżem.

Replika insygniów króla Kazimierza III Wielkiego

5.2.3. Krajobraz kulturowy – dziedzictwo materialne

Zgodnie z art. 3 pkt 14 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292) krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Krajobraz kulturowy to swego rodzaju niepowtarzalny, indywidualny wizerunek miejsca, będący syntezą elementów przyrody i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności, także związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody.

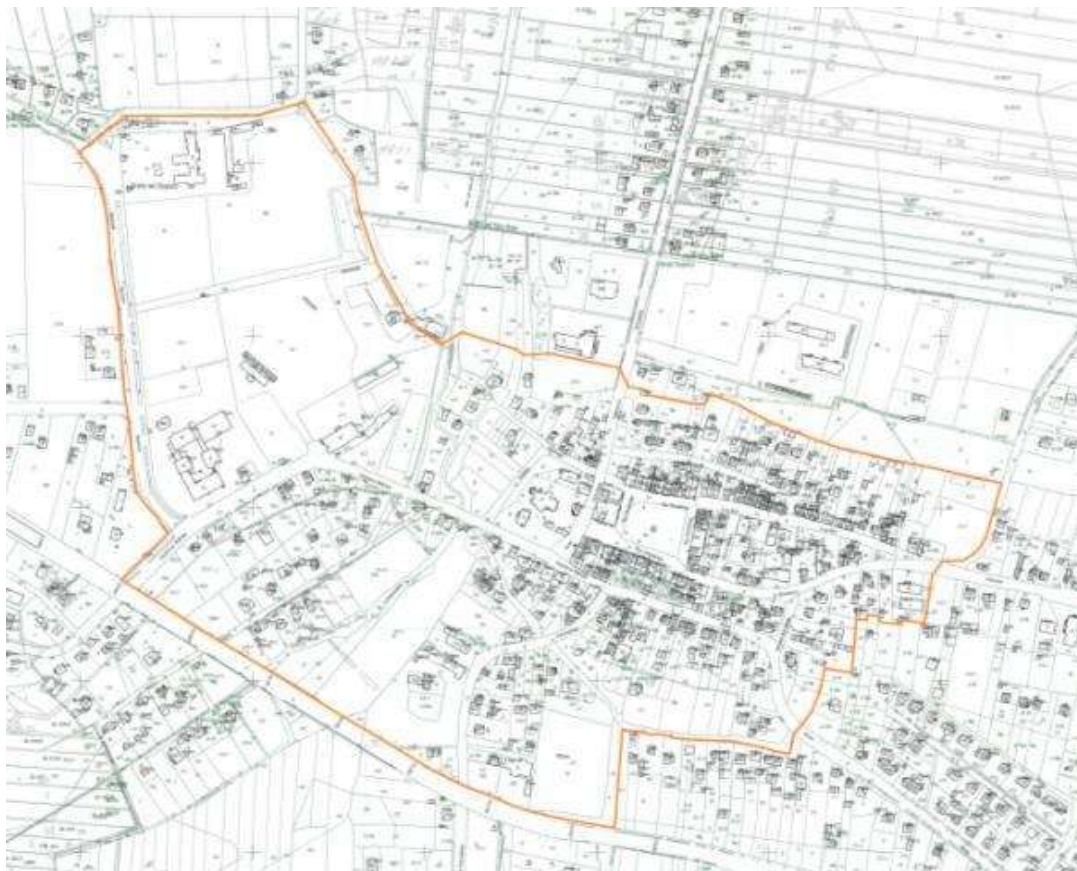
Ochrona krajobrazu kulturowego jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości kulturowej mieszkańców, identyfikującej jednostkę z określonym zespołem wartości, idei, zachowań i obyczajów, bazującej na świadomości historycznej i tradycji z nią związanej.

Dziedzictwo materialne stanowi zasadniczą część krajobrazu kulturowego. Wśród istotnych, budujących go elementów znajdują się zabytki. Gmina Stopnica może poszczycić się ważnymi obiektami zabytkowymi definiującymi jej przeszłość i określającymi współczesną pozycję. Świadomość tego bezcennego kapitału powinna towarzyszyć społeczności lokalnej, także władzom samorządowym, stanowiąc dla nich inspirację do zbudowania strategii lokalnej, wykorzystującej potencjał zabytków, jako swoistego generatora inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych.

Krajobraz kulturowy gminy Stopnica jest różnorodny. Sieć osadniczą tworzy miasto Stopnica oraz miejscowości sołeckie. Obsługę ludności na poziomie lokalnym pełni miasto, gdzie funkcjonuje administracja samorządowa, instytucje i obiekty użyteczności publicznej: placówki oświaty, służby zdrowia, kultury i sportu oraz inne obiekty i usługi. Obsługę ludności na poziomie ponadlokalnym pełnią okoliczne miasta, np. Busko-Zdrój. Centrum gminy stanowi miasto, przecięte trasą krajową nr 73 z węzłami komunikacyjnymi. W zarysie miasta nadal uwidocznione jest założenia urbanistyczne w XIV wieku z nieregularnym kształtem rynku o kształcie trapezu (ze względu na ukształtowanie terenu), z rogów, którego wybiegają uliczki, łączące się z innymi w miarę równoległymi do rynkowej pierzei. Do zachodzących przez wieki zmian nie w pełni adaptuje się zabudowa, co widać w dzisiejszym założeniu - niedokładność w przebiegu niektórych ulic.

W przestrzeni miasta wyraźnie wyodrębnione są bryły kościoła św. Piotra i Pawła przy rynku, odbudowanego zamku przy ul. Kazimierza Wielkiego oraz zespołu klasztorного - Nowicjat Księży Najświętszego Serca Jezusowego przy Parafii Św. Antoniego Padewskiego w Kątach Starych (poprzednio: Ojców Reformatorów, później Sercanów).

W rynku występuje zabudowa zwarta - kamienice frontem ustawione są w pierzejach runku. W chwili obecnej większość kamienic posiada funkcje handlowo-usługową na części parterowej i funkcję mieszkalną na piętrze. Przy ulicach bocznych zabudowa jest już bardziej rozluźniona, częściej występują budynki mieszalne z podwórkami, zabudowa starsza (często nieużytkowana, np. dawne młyny) w przemieszaniu z nową.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Układ przestrzenny Stopnicy - granice zapisane w Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta i Gminy Stopnica (WUOZ Kielce)

Fragmenty obecnego zagospodarowania rynku w Stopnicy

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029**Kamienica w rynku w Stopnicy****Dom przy ul. Kościuszki w Stopnicy**

Miejscowości w gminie mają charakter wiejski. Dominuje zabudowa wielofunkcyjna skoncentrowana przy ciągach drogowych (zabudowa ulicowa, rozciągnięta, bez zaznaczonego wyraźniej centrum), przeważają w niej budynki mieszkaniowe – głównie zabudowa jednorodzinna (domy wolnostojące prywatne, mieszanka starego i nowego budownictwa) oraz zabudowa zagrodowa. Wśród zabudowy zdarzają się domy mające charakter zabytkowy, np. w miejscowościach: Stopnica, Skrobaczów i Smogorzów (m.in. szeregowo ustawiona zabudowa mieszkalna, szczytem do drogi, obecnie nieużytkowana). Najczęściej są to domy murowane z białej lub czerwonej cegły z dekoracyjnymi obramowaniami w narożach, przy oknach i na szczytach.

Dom w Skrobaczowie**Dom w Smogorzowie**

Na terenie gminy zachowały się dwa obiekty podworskie z XIX wieku. Są to:

- dwór w Bosowicach wraz z terem parku (nieużytkowany, zaniedbany, nie zachowały się obiekty rozległego folwarku) - budynek parterowy z wstawką i kolumnowym portykiem, fundamenty pochodzą z XVI wieku, obecna budowla z 1940r.
- dwór w Smogorzowie wraz z terenem parku (odnowiony, przeznaczony na funkcje społeczne) - budynek o charakterze rezydencjonalnym: parterowy, z trzykondygnacyjną „wieżą” mieszkalną dostawioną od strony wschodniej, czterokolumnowy ganek nakryty daszkiem z wieżyczkami, otoczony 2 hektarowym parkiem z podjazdem od strony

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

północnej, i alejami w części zachodniej (stare lipy, kasztanowce, graby, świerki i akacje oraz - pomnik przyrody - modrzew).

Dwór w Bosowicach

Dwór w Smogorzowie

Zaniedbania są najgroźniejsze dla zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, szczególnie wykonanej w technice drewnianej. Zagrożeniem dla tradycyjnego krajobrazu oraz utrzymania lokalnego charakteru miejscowej architektury i budownictwa jest potrzeba dostosowania do obecnych norm i potrzeb. Zabytkowe obiekty, a zwłaszcza domy mieszkalne tracą swój charakter po przebudowie, rozbudowie, modernizacji (znieskształcanie formy architektonicznej), wymianie okien (likwidacja detali architektonicznych), montażu nowoczesnych urządzeń, itp. Liczne szkody w tradycyjnej zabudowie przyniosło również zaprzestanie użytkowania, a co za tym idzie niszczenie obiektów. Jednocześnie pozytywnym zjawiskiem jest coraz większe zaangażowanie mieszkańców w poprawę estetyki swojego otoczenia, porządkowania posesji, dbałości o zieleni.

5.2.4. Zabytki nieruchome

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, **zabytek nieruchomy** to nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Świętokrzyskiego z terenu gminy Stopnica - stan na 30 czerwiec 2025r. (www.nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/):

BOSOWICE

- zespół dworski, pocz. XIX, nr rej.: A.71/1-2 z 3.04.1991:

- dwór
- pozostałość parku

STOPNICA

- kościół par. pw. śś. Piotra i Pawła, 1362, 1949-56, nr rej.: A.72 z 16.10.1956r. oraz z 22.06.1967r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- zespół klasztorny reformatów, 1 poł. XVII, nr rej.: A.73/1-4 z 16.10.1956r. i z 23.06.1967r.:

- pozostałości kościoła
- kaplica
- klasztor
- budynek bramny

- kaplica w Nowej Wsi, ul. Polna, XVIII/XIX, nr rej.: A.74 z 8.02.1958r. i z 15.04.1967r.

- cmentarz parafialny „stary”, 1786, nr rej.: A.75 z 30.08.1994r.

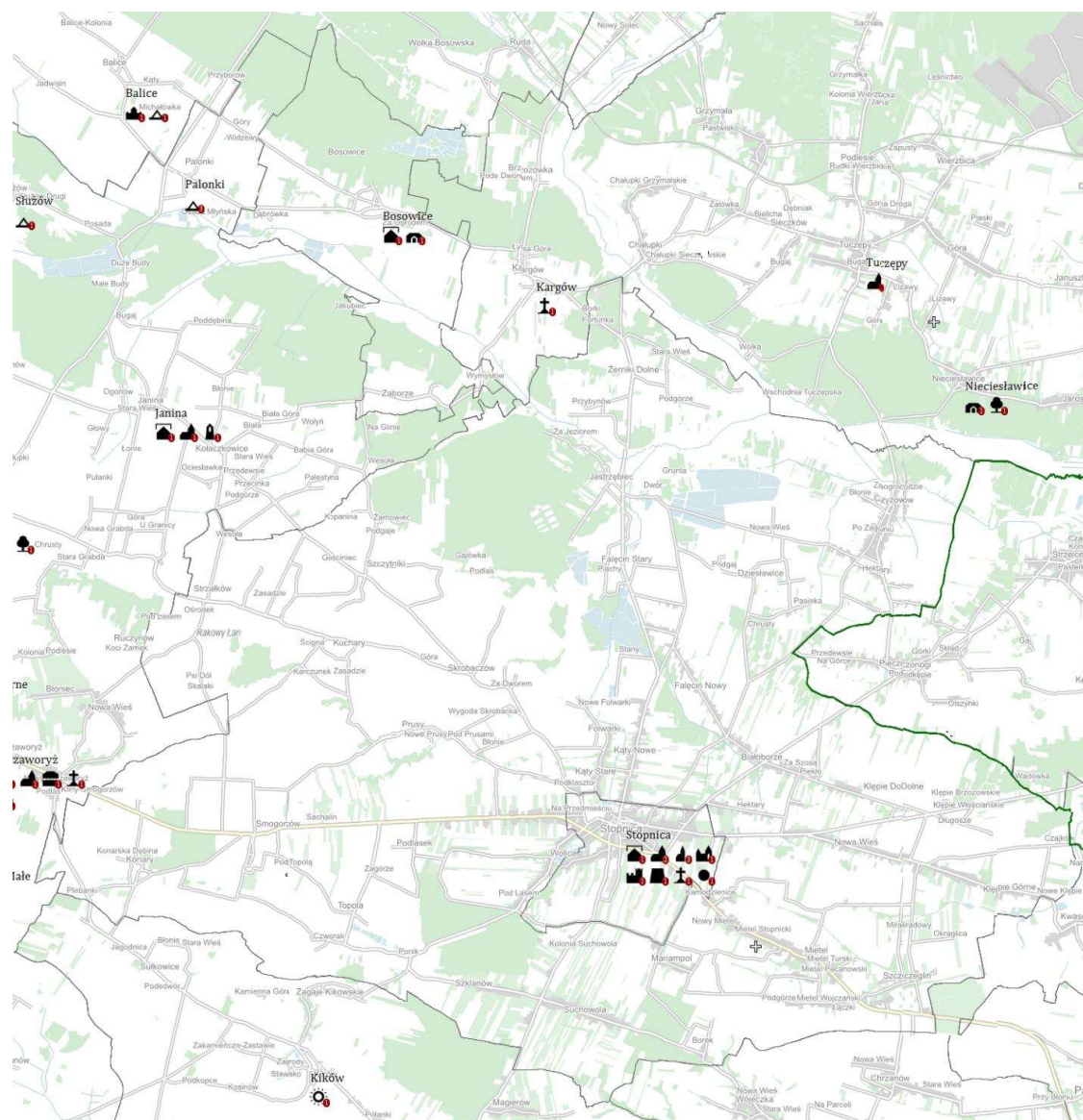
- kaplica, XIX w.
- ogrodzenie z 2 bramkami, XIX w.

- relikty zamku w budynku magazynu, 2 poł. XIV, XVIII, nr rej.: A.76 z 16.10.1956r.

Wymienione wyżej obiekty objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Rysunek 1. Zabytki nieruchome oraz archeologiczne wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Świętokrzyskiego (mapy.zabytek.gov.pl/Nid/)

LEGENDA

	kaplica		zespół
	klasztór		kościół rzymskokatolicki
	zamek		dwór
	budowla		dzwonnica
	cmentarz rzymskokatolicki		pozostałe zabytki archeologiczne

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***BOSOWICE****Zespół dworski*****Zespół dworski***

Budynek parterowy z wstawką i kolumnowym portykiem, fundamenty pochodzą z XVI wieku, a obecna budowla z 1940r. Zespół dworski zajmuje teren zbliżony do prostokąta, za dworem znajdują się pozostałości parku. Obecnie jest własnością prywatną.

STOPNICA**Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła*****Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła******Matka Boża Stopnicka***

Na podstawie dostępnych źródeł uważa się, że pierwszy drewniany kościół istniał w obecnym miejscu już w XIII w. Kościół parafialny w Stopnicy pod wezwaniem świętych apostołów Piotra i Pawła, powstał w XIV wieku z fundacji króla Kazimierza Wielkiego, jako pokuta za zabójstwo księdza Marcina Baryczki. Został wzniesiony w roku 1349 z ciosanego kamienia wapiennego. Umiejscowiono go od strony wschodniej rynku miasta, które uzyskało prawa miejskie w 1362 roku. Kościołowi patronował św. Władysław. Trzyołtarzowy, murowany kościół był od chwili jego wzniesienia wielokrotnie przebudowywany. Gruntowny remont oraz przedłużenie

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

obiektu dokonano w 1937r. Zburzony podczas II wojny światowej, pomimo ubóstwa mieszkańców i trudnych czasów, odbudowany został w latach 1958–1966 na planie przedwojennego kościoła. W 1966r. został konsekrowany przez bpa Jana Jaroszewicza. Wyposażenie wnętrza jest w większości współczesne. W ołtarzu głównym umieszczona jest kopia obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Nowe stacje Drogi Krzyżowej są autorstwa Jana Radusińskiego, a malowidła w nawie – Władysława Sanochy. Ze starego kościoła ocalał jedynie obraz św. Dominika (nad chórem), portal od strony południowej (przy zakrystii), przypora z XIV w. oraz kilka innych pozostałości z najdawniejszych czasów świątyni. Do kościoła przylegają: wybudowana na przełomie XV/XVI w. kaplica św. Anny na planie prostokąta, z obrazem św. Anny Samotrzeć i kaplica wczesnobarokowa - Matki Bożej Różańcowej z 1645r. (ufundowana przez Adama Hinka herbu Topór), nakryta eliptyczną kopułą z latarnią, znajduje się w niej słynący łaskami obraz Matki Bożej Stopnickiej w barokowym ołtarzu.

Zespół klasztorny reformatorów

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029****Zespół klasztoru oo. Reformatów (później Sercanów, obecnie Nowicjat Księża Najświętszego Serca Jezusowego)***

Początki istniejącego klasztoru w Kątach Starych sięgają pierwszej poł. XVII w. Został on ufundowany w 1633r. dla Ojców Reformatorów przez Krzysztofa Ossolińskiego h. Topór, wojewodę sandomierskiego (budowniczy zamku Krzyżtopór) i jego żonę Zofię z Wojnicza Ciszkowską. Budowę kościoła w stylu barokowym pw. św. Marii Magdaleny i św. Franciszka z Asyżu wspierało wiele katolickich rodów szlacheckich. W XVII wieku klasztor zrabowały wojska szwedzkie Karola Gustawa i węgierskie Rakoczego (1655 i 1657). W czasie zaborów klasztor znajdował się najpierw na terenie zaboru austriackiego, a potem rosyjskiego. W okresie powstania listopadowego i styczniowego zakonnicy w kazaniach nawoływali młodzież do walki z zaborcą i pomagali powstańcom, za co w 1863r. klasztor został przeznaczony na wymarcie. Klasztor wraz z kościołem został zniszczony w 1944r., a odbudowany w okresie powojennym. W kościele znajduje się cudownie ocalony z pożogi wojennej, obraz patrona parafii. Wizerunek św. Antoniego z Padwy został namalowany w 1943r. przez ks. prof. Józefa Kaczmarczyka z UJ w Krakowie. Powojenne władze nie wydały zezwolenia na odbudowę kościoła klasztorowego, więc ojcowie reformacji w 1965r. zaadaptowali na potrzeby kościelne zachodnie skrzydło budynku.

Ojcowie Reformacji swoją działalność prowadzili aż do lat 70. XX wieku. W 1979r. klasztor przeszedł na własność Zgromadzenia Księża Sercanów, obecnie Nowicjat Księża Najświętszego Serca Jezusowego. Remont generalny klasztoru i przebudowę kaplicy przeprowadzono w latach 1979-1985. Odnowiono całe wnętrze kościoła, zabytkowy mur otaczający plac świątyni, odrestaurowana została Droga Krzyżowa. W 1981r. zmieniono także patronów kościoła na Świętego Antoniego Padewskiego. Podstawowe prace remontowe zostały zakończone w 1983r. We wrześniu 1983r. można już było przenieść Nowicjat z Pliszczy.

Z dawnego kościoła ocalało jedynie arkadowe przejście z nawy do kaplicy św. Anny, które obecnie jest w trakcie odbudowy (w latach 1971-2003 służyło jako dzwonnica).

W ogrodzie klasztornym znajduje się kapliczka domkowa, zbudowana w 1658r. w stylu barokowym. Została ona wzniesiona na rzucie prostokąta ze sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi. Wewnątrz znajduje się kamienna rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem i św. Antonim Padewskim. Od 1995r. w północno-zachodnim korytarzu klasztornym utworzono wystawę ze zbiorów pochodzących z działalności misyjnej Zgromadzenia. Kościół znajduje się na odnowionej trasie Małopolskiej Drogi św. Jakuba, która prowadzi z Sandomierza do Tyńca.

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***Kaplica w Stopnicy*****Kaplica przy ul. Polnej***

Kapliczka domkowa - odnowiona, umieszczona na przy drodze powiatowej. Kapliczka na planie kwadratu, zwieńczona krzyżem. Wewnątrz ołtarzyk z obrazem i figurami świętych.

Cmentarz parafialny „stary”***Ruina kaplicy na cmentarzu******Ruina bramy cmentarza******Cmentarz parafialny „stary”***

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Cmentarz założony w 1786r. z inicjatywy ks. Józefa Olechowskiego, proboszcza stopnickiego i biskupa administrującego diecezją krakowską. Jest to jeden z pierwszych w Polsce cmentarzy umiejscowionych z dala od kościoła. Był cmentarzem grzebalnym parafii Stopnica do 1880r.

Obecnie w górnej części zachował się klasycystyczny krzyż konsekracyjny cmentarza z datą „1786”. W pobliżu znajdują się ruiny neogotyckiej kostnicy i neorenesansowej bramy cmentarnej oraz zachowane przyziemne mury po domu służbowym zakrystianów kościoła św. Ap. Piotra i Pawła. Najstarsze zachowane groby to: nagrobek Antoniego Głuchowskiego (zm. 1858) i Jakuba Nawrockiego (zm. 1868) z posągami apostoła św. Jakuba Starszego oraz żeliwny nagrobek Franciszka Puchackiego (zm. 1846), żeliwny krzyż na kamiennym postumencie - grób Michaliny Pascal. W połowie wysokości cmentarza, w pobliżu jego zachodniego końca, znajduje się neogotycki kościółek cmentarny postawiony w 1870r. z fundacji Jana Żelazowskiego, aptekarza stopnickiego, jako mauzoleum dla członków jego rodziny - zrujnowany w wyniku wojny i odnowiony w 1970r.

Dawny zamek

Stopnica - Dawny zamek

Zamek zbudowany przez Kazimierza Wielkiego w miejscu wcześniejszego gródka i dworca myśliwskiego około 1350r.. Od roku 1421 zamek stał się siedzibą samodzielnego starostwa Stopnicy. W 1551r. starosta Marcin Zborowski Wojewoda Krakowski założył na terenie zamku zbiór kalwiński. Po śmierci Marcina, w 1565r. Stopnicę odziedziczył Piotr, który jako Wojewoda Sandomierski przejął swoje prawa do starostwa stopnickiego w 1571 roku na syna Mikołaja, a następnie zgodnie z testamentem, Stopnica przypadła drugiemu synowi Janowi. Po śmierci Jana starostwo stopnickie wykupił w 1586 roku Stanisław Tarnowski - kasztelan sandomierski. Następnym pełnoprawnym dziedzicem dóbr stopnickich stał się Andrzej Zborowski, a po jego śmierci w 1618r. starostwo przeszło w posiadanie najbliższego krewnego Zbigniewa Ossolińskiego. Później posiadacze dóbr starościńskich to: Krzysztof Ossoliński, Krzysztof Baldwin, a następnie Stanisław Lanckoroński - wojewoda ruski i hetman wielki koronny, który w 1650r. odstąpił je krewnemu Jackowi Lanckorońskiemu. Po wojnie ze Szwedami, w 1655r. zniszczone Starostwo Stopnickie otrzymał marszałek nadworny koronny Jan Klemens Branicki, który podniósł z ruin stopnicką rezydencję w stylu renesansowym (w 1661r.). Po raz kolejny zamek przebudowany został w 1783 roku przez Eliasza z Granowa Wodzickiego starostę

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

stopnickiego i generała Małopolski. Stał się wtedy dwupiętrową (trójkondygnacyjną) rezydencją pałacową. Po rozbiorach Polski i utworzeniu powiatu stopnickiego w 1809r. zamek stał się siedzibą jego naczelnika.

W 1859r. w pałacu wybuchł pożar w wyniku, którego spalił się dach i pierwsze piętro. Jako parterowy budynek pozostał do 1915r. W latach 1918-1933 mieściło się tu gimnazjum sejmikowe. Zniszczenia wywołane II wojną światową sprawiły, iż zamek stał się ruiną. Podczas odbudowy zdjęto mury pierwszego piętra, jako parterowy budynek spełniał rolę punktu skupu Rejonowej Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskiej w Busku-Zdroju. W wyniku drastycznej przebudowy zamek zatracił cechy stylowe. Front zwrócony był w kierunku północno-zachodnim. Na narożniku obiektu zachowała się tylko skarpa gotycka. Od strony frontu widniał ganek klasycystyczny z portykiem kolumnowym o kapitelach w porządku doryckim. Okna umieszczono symetrycznie, a wewnątrz na osi zamku była sień, a pomieszczenia posiadały kolebkowe sklepienia na gruntach oraz sklepienia żagielkowe.

Podczas działań wojennych w roku 1944 budynek spłonął. Zniszczony został dach i pierwsze piętro, zawaliły się sklepienia w części północnej i wschodniej. W roku 1958 władze gminy podjęły uchwałę o remoncie i adaptacji obiektu z przeznaczeniem na cele użytkowe. Przeprowadzone prace przekształciły go w bezstylowy parterowy budynek.

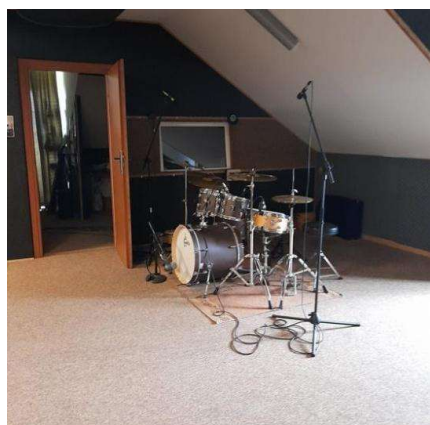
W roku 2009 przy pomocy funduszy unijnych rozpoczęto odbudowę zaniedbanego obiektu, który kilka lat wcześniej gmina odkupiła od upadającej spółdzielni ogrodniczej. Prace remontowe zostały ukończone w grudniu 2010r.. Odbudowano zniszczone w czasie wojny piętro, dobudowano poddasze. Zamek w Stopnicy przeznaczono na siedzibę Miejsko-Gminnego Centrum Kultury. Na parterze powstała sala widowiskowa oraz pomieszczenia ekspozycyjne, w którym prezentowane są zbiory regionalne oraz eksponaty wypożyczone z Muzeum Narodowego w Kielcach. Na piętrze umieszczono bibliotekę oraz salę multimedialną. Na poddaszu zaprojektowano dwie sale klubowe oraz pokoje gościnne. W zamku (w roku 2017) umieszczono popiersie króla Kazimierza Wielkiego dłuta Arkadiusza Latosa.

Zamek królewski

Sala wystawowa

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***Sala widowiskowa******Sala rycerska******Studio nagrań i sala muzyczna******Biblioteka miejska*****5.2.5. Zabytki ruchome**

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, **zabytek ruchomy**, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki ruchome, których ewidencja jest prowadzona w formie kart adresowych gromadzonych w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach są wpisane do rejestru zabytków lub do wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome obecne na terenie miasta i gminy Stopnica stanowią wyposażenie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, głównie kościołów: kościoła parafialnego pw. ŚŚ. Piotra i Pawła oraz kaplicę pełniącą funkcję kościoła parafialnego pw. św. Antoniego Padewskiego w zespole klasztoru oo. Reformatorów (później księży Sercanów, obecnie Nowicjat Księży Najświętszego Serca Jezusowego).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy - ołtarz główny w figurami świętych

Wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy - ołtarz w barokowej kaplicy bocznej z obrazem Matki Boskiej słynącym z łask

Wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Antoniego Padewskiego w Stopnicy

Element rzeźbiarski w zakrystii kościoła parafialnego pw. św. Antoniego Padewskiego w Stopnicy

W kościele parafialnym pw. św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy znajdują się, min.:

- w prezbiterium: ołtarz główny z figurami św. Piotra i Pawła, antepedium (zasłona mensy ołtarza) z płaskorzeźbami przedstawiającymi m.in. króla Kazimierza Wielkiego
- obraz św. Anny Samotrzeć w kaplicy z XV/XVI w.
- obraz Matki Bożej Stopnickiej w barokowym ołtarzu w kaplicy bocznej Matki Bożej Różańcowej z 1645r., ufundowanej przez Adama Hinka, herbu Topór,

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- zworniki: z głową króla Kazimierza Wielkiego - fundatora kościoła, herbem ziemi dobrzyńskiej, herbami województw ówczesnego Królestwa Polskiego i herbami szlacheckimi.

W kościele pw. św. Ap. Piotra i Pawła znajdował się gotycki kielich i relikwiarz św. Marii Magdaleny stanowiący dar króla Kazimierza Wielkiego dla kościoła - obecnie znajduje się w Muzeum Diecezjalnym w Kielcach.

Na terenie dzisiejszego klasztoru księży Reformatów, później Sercanów, obecnie Nowicjat Księży Najświętszego Serca Jezusowego, znajdują się liczne zabytki: barokowa (XVIII w.) rzeźba głowy Chrystusa, kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, obraz olejny św. Antoniego Padewskiego, który ocalał z wysadzonego w powietrze kościoła (obraz ten stanowi główny przedmiot kultu w klasztorze stopnickim, a jego ocalenie podczas wojennej zawieruchy tworzy pewną analogię do kultu Matki Boskiej Stopnickiej z kościoła farnego, której obraz również przetrwał zniszczenie świątyni). W kościele znajduje się również barokowa kropielnica, pochodząca z połowy XVII wieku oraz liczne epitafia w ocalałym fragmencie murów starego kościoła i murze okalającym cmentarz i plac kościelny, nagrobki na cmentarzu przykościelnym. (Spis zabytków klasztornych znajduje się w **załączniku nr 3** do niniejszego opracowania).

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta i gminy Stopnica.

Stanowiska archeologiczne z terenu miasta i gminy Stopnica zostały odkryte m.in. na podstawie badań Archeologicznego Zdjęcia Polski, które były realizowane w latach 70-tych i 80-tych XX wieku. Karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych znajdują się w archiwum dokumentacji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy rozkłada się na powierzchni 9 obszarów AZP: 92-65, 93-65, 93-66, 94-65, 94-66, 94-67, 95-65, 95-66 i 95-67. Obecna Gminna Ewidencja Zabytków obejmuje karty dla obiektów z 8 obszarów – 2 stanowiska archeologiczne, znajdujące się w obszarze AZP nr 95-67 będą włączone do GEZ w najbliższym czasie

Na terenie gminy Stopnica odnotowano i zewidencjonowano 301 stanowisk archeologicznych pochodzących z różnych okresów, głównie ślady osadnictwa i osady, obozowiska i cmentarzyska, w tym jedno wpisane do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Świętokrzyskiego. Stanowiska nie są zaznaczone w terenie. Spis stanowisk archeologicznych w Gminnej Ewidencji Zabytków stanowi **załącznik nr 2**.

Zabytkiem archeologicznym wpisanym do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Świętokrzyskiego (stan na 14.09.2016r.) z terenu miasta i gminy Stopnica jest **teren zamku królewskiego w Stopnicy) – nr rejestru 67/A, decyzja z dnia 26.08.1986r..** Stanowisko to teren dawnego zamku królewskiego z XVI w., który był odbudowany w 1661r. (powierzchnia 4,4 ha). Obszar ten przewidziany jest do zachowania w niezmienionym stanie z uwidocznieniem reliktów umocnień.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Pod względem archeologicznym na terenie gminy Stopnica wartościowym obszarem jest rejon miejscowości Szklanów, gdzie do dziś znajduje się ślad po istniejącym już w X w. kościele. Obiekt sakralny został rozebrany w latach 1746-1758, a pozostałością po nim jest figura sakralna z 1677r. Najprawdopodobniej był to kościół grecko-wschodni, którego patronką była św. Zofia. Obiekt ten istniał już przed chrztem Polski, kościół był pod zwierzchnictwem Konstantynopola (świadczą o tym listy biskupów niemieckich pisanych do Jana IX z 900r., a także wzmianka Galla o istnieniu wiernych obu obrządków).

Istnieją przypuszczenia, że w Stopnicy znajdował się dość prężny gród prastawiański. W początkach chrześcijaństwa Stopnica rozwijała się dynamicznie, o czym świadczy fakt, iż parafia stopnicka liczy ponad 900 lat.

Z informacji zawartych w kartach ewidencyjnych poszczególnych stanowisk wynika, że materiał zabytkowy pochodzący ze stanowisk w gminie jest bardzo zróżnicowany. Najczęściej występują znaleziska w formie: fragmentów narzędzi, ceramiki, naczyń, itp.

Zewidencjonowane stanowiska w gminie nie są obecnie zagrożone, znajdują się w większości na terenach leśnych lub łąkowo-polnych, w oddaleniu od linii zabudowy poszczególnych miejscowości. W przypadku jednak prowadzenia inwestycji inwazyjnych należy prace ziemne prowadzić pod nadzorem archeologicznym.

Według zapisów „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Stopnica” obowiązującego do 30 czerwca 2026 roku, szczególnej ochronie podlegać powinny stanowiska i strefy archeologiczne.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w planie ogólnym i przy ustalaniu warunków zabudowy oraz lokalizacji inwestycji celu publicznego, należy uwzględniać zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, które podlegają ochronie konserwatorskiej oraz wprowadzić ewentualnie nowe dane służb konserwatorskich na ten temat. Na terenie wskazanych stanowisk wszelka działalność inwestycyjna związana z pracami ziemnymi może być podejmowana tylko po uzgodnieniu szczegółowych warunków z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Tereny te są potencjalnymi obszarami występowania znalezisk archeologicznych. W razie konieczności powinny zostać zapewnione badania archeologiczne, których zakres i rodzaj określi WKZ. Mogą to być badania:

- powierzchniowe (polegające na prospekcji terenowej obszaru planowanej inwestycji w celu odkrycia widocznych zabytków archeologicznych - znalezisk na powierzchni bądź form terenowych),
- nadzór archeologiczny (polegający na stałej obecności archeologa w miejscu prowadzenia inwestycji, jego zadaniem jest udokumentowanie wszystkich obiektów mogących mieć charakter zabytkowy, a także wstrzymanie prac w przypadku natrafienia na nieruchomy zabytek archeologiczny bądź ruchomy wymagający konsultacji z konserwatorem),
- badania wykopaliskowe (najbardziej inwazyjna metoda, polegająca na eksploracji nawarstwień stratygraficznych i znajdujących się w nich obiektów oraz konstrukcji),
- badania sondażowe (polegające na otwarciu niewielkiego wykopu w celu weryfikacji obecności stanowiska archeologicznego).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Niezależnie od lokalizacji, w przypadku odkrycia podczas robót ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, należy:

- a) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- b) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- c) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków lub organ działający w jego imieniu zgodnie z właściwością terytorialną, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy Stopnica.

Zgodnie z przepisami prawa o ochronie dóbr kultury, wstrzymanie robót, o którym mowa wyżej w pkt a), winno trwać do czasu uzyskania decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub organu działającego w jego imieniu zgodnie z właściwością terytorialną) o sposobie dalszego postępowania z odkrytym przedmiotem, lub w razie nie dokonania przez konserwatora odpowiednich oględzin przedmiotu – nie więcej niż 5 dni.

5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy Stopnica brak obiektów i zbiorów muzealnych.

Na terenie gminy Stopnica nie znajduje się placówka muzealna prowadzona przez instytucję publiczną. W odbudowanym dawnym zamku, obecnie w Miejsko-Gminnym Centrum Kultury w Stopnicy znajduje się Izba regionalna. Celem Izby jest gromadzenie pamiątek, dokumentów i zabytków ruchomych (m.in. rzeczy codziennego użytku, dzieł ludowych) dotyczących przeszłości gminy.

Izba regionalna w Miejsko- Gminnym Centrum Kultury w Stopnicy

W budynku MGCK mieści się m.in. sala poświęcona historii Stopnicy, w której można zobaczyć m.in. stare fotografie ukazujące miasto Stopnica przed, w trakcie i po II wojnie światowej oraz fotografie z odbudowy zdewastowanego przez ostatnich właścicieli zamku. Ponadto znajduje się tam sala poświęcona królowi Kazimierzowi Wielkiemu, sala rycerska, natomiast w murach

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

zamku mieści się Kapsuła czasu z pamiątkami zebranymi przez współczesnych – dla przyszłych pokoleń mieszkańców lokalnej ojczyzny.

Sala poświęcona historii Stopnicy

Sala poświęcona królowi Kazimierzowi Wielkiemu

Sala rycerska

Kapsuła czasu umieszczona w murach zamku

W północno-zachodnim korytarzu klasztornym księży Sercanów (wcześniej Reformatów, obecnie Nowicjat Księży Najświętszego Serca Jezusowego) utworzono wystawę ze zbiorów pochodzących z działalności misyjnej Zgromadzenia (wystawa od 1995 roku). Na ekspozycji składają się głównie figurki z kości i drewna, elementy stroju, przedmioty rytualne oraz instrumenty muzyczne przywiezione z różnych stron świata.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***Ekspozycja pamiątek misyjnych w klasztorze księży Sercanów w Stopnicy***

Nie ma informacji czy jakiegokolwiek inne zabytkowe obiekty czy zabytki ruchome z terenu gminy znajdowały się w obiektach muzealnych w regionie, czy na terenie Polski.

5.2.8. Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności - jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- *tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedziczenia kulturowego,*
- *sztuki widowiskowe,*

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- *zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,*
- *wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,*
- *umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.*

Na terenie gminy Stopnica dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i jest kultywowane poprzez m.in.: zachowanie obrzędowości i tradycji związanych ze świętami kościelnymi, zachowanie obrzędowości ludowej oraz silną tradycję patriotyczną. Tradycje kościelne w gminie kultywowane są przez kościoły, kółka przy nich utworzone oraz przez mieszkańców. Obrzędowość kościelna to nie tylko uczestnictwo w świętach roku liturgicznego, ale i dbałość o miejsca kultu - kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne oraz nagrobki na cmentarzach. Z obrządkami kościelnymi wiążą się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijno-patriotyczną.

W gminie Stopnica samorządową instytucją kultury jest Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Stopnicy, której organizatorem jest Gmina Stopnica. Siedzibą jednostki jest budynek XIV-wiecznego Zamku Królewskiego ufundowanego przez Kazimierza Wielkiego w Stopnicy. Celem działania Centrum jest prowadzenie wielokierunkowej działalności kulturalnej, czytelniczej, oświatowej i rekreacyjno-sportowej, rozwijającej potrzeby mieszkańców oraz upowszechnianie i promocja kultury i czytelnictwa, a także realizacja zadań z zakresu rekreacji, sportu, turystyki oraz wsparcia, realizacji inicjatyw związanych z rozwojem gospodarczym, w tym rozwojem przedsiębiorczości. W strukturze Centrum funkcjonują: punkt informacji turystycznej, świetlice wiejskie, place zabaw jak również obiekty rekreacyjno-sportowe. W M - GCK prowadzone są zajęcia dla dzieci i młodzieży, spotkania integracyjne, odbywają się zajęcia plastyczne, taneczne, sportowe, rękodzielnicze, wokalne, oraz nauki gry na instrumentach. Organizowane są wystawy, wykłady, wernisaże malarskie, koncerty, spotkania z ciekawymi osobami, turnieje sportowe, itp. Stale prowadzone są sekcje artystyczne (plastyczne i rękodzieła), zajęcia wokalne i nauki gry na instrumentach. Swoją siedzibę ma tu stowarzyszenie Klub Seniora „Królewska Oaza”, Gminna Biblioteka Publiczna oraz biblioteka szkolna. Przy M-GCK funkcjonuje obiekt rekreacyjno-sportowy, na którym zlokalizowany jest m.in. stadion piłkarski z zadaszonymi trybunami otoczony poliuretanową bieżnią lekkoatletyczną, kort tenisowy, sezonowy basen z mobilnym zadaszeniem, brodzikiem dla dzieci, zjeżdżalnią, budynkiem socjalnym z sanitariami i przebieralniami. Na kompleksie powstał również plac zabaw, górką saneczkowa, skatepark, altana grillowa, boisko do siatkówki plażowej, piramidy linowe, ścieżki turystyczne, natomiast staw przystosowany został do uprawiania sportów wodnych. Przy zespole szkół usytuowane jest miasteczko ruchu drogowego, sala gimnastyczna i hala sportowa, boisko o nawierzchni trawiastej oraz zadaszone wielofunkcyjne poliuretanowe boisko sportowe, które zimą zaadaptowane zostaje na lodowisko. Cały kompleks objęty jest systemem monitoringu. W ramach struktury Centrum Kultury działają świetlice środowiskowe w miejscowościach: Kuchary, Topola, Mietel, Strzałków, Kłępie Dolne, Kłępie Górne, Jastrzębiec, Żerniki Dolne, Skrobaczów, Smogorzów, Suchowola, Białoborze, Czyżów, Szczyniki i Fałęcin Stary.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

W kalendarzu imprez gminnych corocznych są, m.in.: dożynki, sezonowe spotkania z kulturą, biegi o Puchar Burmistrza Miasta i Gminy Stopnica, rocznice ważnych wydarzeń historycznych (Odzyskanie Niepodległości, Konstytucja 3 Maja czy Urodziny Króla Kazimierza Wielkiego).

Tradycje kościelne kultywowane są w gminie przez kościoły parafialne oraz koła przy nich utworzone oraz przez mieszkańców gminy. Obrzędowość kościelna to uczestnictwo w świętach roku liturgicznego, dbałość o miejsca kultu, tj. kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne oraz nagrobki na cmentarzach. Z obrzędami kościelnymi wiąże się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijną.

Na obszarze Gminy Stopnica funkcjonują stowarzyszenia oraz fundacje, które realizują samodzielnie projekty bądź zawiązując partnerstwa w projektach, wdrażają przedsięwzięcia, których zakres tematyczny obejmuje m.in. ochronę obiektów zabytkowych lub promocję dziedzictwa kulturowego.

Spośród wszystkich zarejestrowanych stowarzyszeń 6 z nich stanowią Ochotnicze Straże Pożarne w miejscowościach: Stopnica, Czyżów, Bosowice, Miel, Smogorzów, Suchowola, jednym jest klub sportowy KS Piast Stopnica popularyzujący kulturę fizyczną i sport. Pozostałe organizacje pozarządowe funkcjonują raczej okazjonalnie, ich działalność skierowana jest do konkretnych grup społecznych, a przynależność do struktur uwarunkowana jest posiadaniem konkretnych cech i umiejętności.

Tabela 1. Stowarzyszenia i organizacje działające w gminie Stopnica (POnZ dla Miasta i Gminy w Stopnica na lata 2018-2021)

NAZWA ORGANIZACJI	ZAKRES DZIAŁALNOŚCI
Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Stopnica	- wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego Gminy poprzez pozyskiwanie funduszy zewnętrznych, wspieranie demokracji i budowanie społeczeństwa obywatelskiego - organizacja corocznych imprez kulturalnych: Majówka Stopnicka, Dni Stopnicy, Festiwal Lipy - współpraca przy realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE we współpracy z Urzędem Gminy w Stopnicy
Stowarzyszenie Związków Miast i Gmin Regionu Świętokrzyskiego	- wspieranie idei rozwoju społeczności lokalnych, ochrony wspólnych interesów -współdziałanie w ochrony dóbr kultury i kultywowania historycznych więzi w regionie świętokrzyskim
Stowarzyszenie „Stopniczanki”	- aktywizacja i promowanie działalności społecznej, gospodarczej i kulturalnej kobiet w Gminie - integracja kobiet z różnych środowisk w Gminie - reprezentowanie interesów kobiet, podejmowanie działań na rzecz poprawy ich sytuacji społeczno-ekonomicznej i zawodowej - propagowanie i pielęgnowanie tradycji regionalnej
Towarzystwo Przyjaciół Stopnicy	- rozwój kultury, badanie, dokumentowanie i upowszechnianie dorobku kulturalnego Gminy,

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

	- opieka nad zabytkami sztuki i pomnikami przyrody, rewindykacja zabytków ruchomych pochodzących z terenu Gminy a obecnie znajdujących się poza jej obszarem
Fundacja PROFETO.PL – Sercański Sekretariat na rzecz Nowej Ewangelizacji Kąty Stare	- działalność w zakresie kultu religijnego z wykorzystaniem nowoczesnych środków masowego przekazu - wspieranie misjonarzy i misji prowadzonych przez oo. Sercanów - działalność w obszarze edukacji, kultury, sztuki i tradycji narodowych
Stowarzyszenie Króla Kazimierza Wielkiego	- upamiętnienie działalności Króla Kazimierza III Wielkiego, jego wkładu w lokowanie i budowę miast w czasach jego panowania - prowadzenie prac badawczych oraz informacyjnych i konsultacyjnych - prowadzenie działalności wydawniczej i promocyjnej

Na terenie gminy prężnie działają również Koła Gospodyń Wiejskich, które funkcjonują jako grupy nieformalne, niezarejestrowane w KRS. W sumie na terenie gminy działa 14 Kół Gospodyń Wiejskich w następujących miejscowościach: Klępie Dolne, Szczytniki, Kuchary, Topola, Mietel, Szczeglin, Fałęcin Stary, Bosowice, Mariampol-Borek, Strzałków, Białoborze, Klępie Górne, Czyżów i Stopnica. Koła kultywują tradycje regionalne w zakresie obrzędowości i regionalnych potraw, organizują warsztaty kulinarne, inicjują spotkanie integracyjne w miejscowościach.

Gmina Stopnica wraz z okolicznymi gminami (Wiślica, Solec-Zdrój, Nowy Korczyn, Pacanów, Gnojno, Tuczępy i Busko-Zdrój) należy do Lokalnej Grupy Działania „Królewskie Ponidzie”. LGD została utworzona na zasadzie partnerstwa trójsektorowego, w którego skład wchodzi: przedstawiciele gmin, biznesu, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz osoby fizyczne. LGD aktywnie promuje dziedzictwo kulturowe regionu w celu rozwoju turystyki i rekreacji oraz prowadzi działania w kierunku podniesienia jakości zasobów ludzkich, rozwoju alternatywnych form aktywności gospodarczej i zarobkowania, inicjuje, organizuje, realizuje i wspiera przedsięwzięcia i projekty z obszaru edukacji, kultury i dziedzictwa narodowego, sportu, demokracji lokalnej i integracji europejskiej.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Na obszarze gminy Stopnica z w/w form ochrony zabytków funkcjonuje głównie wpis do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Stopnica znajdują się zabytki wpisane do rejestru zabytków i są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wykaz obiektów z terenu gminy Stopnica wpisanych do rejestru zabytków woj. świętokrzyskiego (styczeń 2025 rok)

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do Rejestru Zabytków Województwa Świętokrzyskiego
Bosowice	Zespół dworski: dwór	Bosowice 72, nr działki 418	Rejestr nr A.71/1-2 decyzja z 12.05.2008r.
Bosowice	Zespół dworski: pozostałości parku i ogrodu	Bosowice 72, nr działki 418	Rejestr nr A.71/1-2 decyzja z 12.05.2008r.
Stopnica	kościół parafialny pw. ŚŚ. Piotra i Pawła	Stopnica, Plac Józefa Piłsudskiego 1, nr działki 63	Rejestr nr A.72 decyzja z 16.10.1956r.
Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): pozostałości (relikty murów) kościoła klasztornego OO Reformatorów pw. ŚŚ. Marii Magdaleny i Franciszka	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	Rejestr nr A.73/1 decyzja z 23.06.1967r.
Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): kaplica (w ogrodzie klasztorne)	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	Rejestr nr A.73/2 decyzja z 23.06.1967r.
Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): klasztor OO Reformatorów (obecnie księży Sercanów) mieszczący się w dawnym skrzydle północnym kaplicę pełniącą funkcję kościoła parafialnego pw. Św. Antoniego Padewskiego	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	Rejestr nr A.73/3 decyzja z 23.06.1967r.
Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): brama (obecnie budynek bramny)	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	Rejestr nr A.73/4 decyzja z 23.06.1967r.
Stopnica	kaplica	Nowa Wieś, ul. Polna, nr działki 75	Rejestr nr A.74 z 8.02.1958 i z 15.04.1967r.
Stopnica	cmentarz parafialny „stary”: - kaplica - ogrodzenie z 2 bramami	Stopnica, ul. Cmentarna, nr działek 347, 355	Rejestr nr A.960/2 decyzja z 15.02.1972r

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Stopnica	relikty zamku w budynku magazynu	Stopnica, ul. Kazimierza Wielkiego 15, nr działki 32/3	RejestrA.76 decyzja z 16.10.1956r.
----------	----------------------------------	--	---------------------------------------

Ustalenia ochrony zabytków zawarte w planie miejscowym stanowią samodzielną formę ochrony, co podkreśla uprawnienie władz gmin do wskazywania takich obiektów i obszarów oraz określania dla nich zasad ochrony, niezależnie od działań podejmowanych przez służby ochrony zabytków.

ZALECENIA W PRZYPADKU PROWADZENIA PRAC KONSERWACYJNYCH NA OBIEKTACH I STANOWISKACH ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU LUB GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Według obowiązujących w Polsce ustaw, dotyczących ochrony zabytków oraz prawa budowlanego, właściciel obiektu zabytkowego przewidzianego do konserwacji, odbudowy itp., powinien dysponować m.in. następującymi dokumentami:

- potwierdzoną decyzją wpisu obiektu do rejestru zabytków lub do Gminnej Ewidencji Zabytków,
- potwierdzonym dowodem prawa własności do obiektu,
- decyzją właściwego organu ochrony zabytków zezwalającą na przeprowadzenie prac,
- projektem budowlanym,
- pozwoleniem na budowę lub zgłoszeniem robót budowlanych.

Pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich itp. obejmuje: dane o zabytku, dane wnioskodawcy, zakres prac – przywołanie programu prac konserwatorskich, termin realizacji, wskazanie wykonawcy, nadzór konserwatorski. Ponadto należy ubiegać się o pozwolenie na budowę albo zgłoszenie robót budowlanych.

Robotami budowlanymi przy zabytkach nieruchomych mogą kierować jedynie osoby, które posiadają odpowiednie uprawnienia budowlane (zgodnie z Prawem budowlanym) oraz odbyły minimum 2-letnią praktykę zawodową przy obiektach zabytkowych. Roboty budowlane po uzyskaniu zezwoleń przebiegają w takiej samej formie jak prace przy innych obiektach budowlanych, tj. wymagają prowadzenia dziennika budowy, posiadania harmonogramu działań, zgodnego z prawem oddania obiektu do użytku i odbioru robót budowlanych.

Prace konserwacyjne obiektów zabytkowych na terenie gminy należą do zakresu obowiązków właścicieli zarządzających danymi obiektami. W stosunku do obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków stan prawny jest uregulowany, konserwacja jest wykonywana na bieżąco. W zakresie obiektów z gminnej ewidencji zabytków (wpisanych do kart adresowych) są to głównie domy mieszkalne zamieszkałe i użytkowane, gdzie remonty przeprowadza się bez zachowania zasad konserwacji, dostosowując je do potrzeb mieszkańców oraz domy i obiekty bez właścicieli, niszczące, niezabezpieczone, popadające w ruinę.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

W gminie są obiekty, o których stan techniczny należy zadbać, ponieważ stanowią wartościowe dziedzictwo kulturalne. Niektóre prace mogą przeprowadzać sami właściciele obiektów i na ich bazie tworzyć nową wartość, a niektóre wymagałyby wsparcia gminy lub inwestora zewnętrznego.

ZALECENIA W PRZYPADKU PROWADZENIA INWESTYCJI NA TERENIE WPISANYM DO REJESTRU LUB ODKRYCIA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO

- Prowadzenie robót budowlanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, (według przepisów prawa budowlanego z dnia 7 lipca 1994r. (tj. Dz. U. 2025 poz. 418), przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- Wydanie przez organ architektoniczno-budowlany pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych w stosunku do obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, objętych natomiast ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jest możliwe, stosownie do przepisu art. 39 ust. 3, wyłącznie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ ochrony zabytków jest zobligowany do zajęcia stanowiska w takich sprawach w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku. Po tym terminie uznaje się zgłoszone warunki projektowe za uzgodnione.

Jednym z obowiązków, który może być nałożony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jest przeprowadzenie na koszt inwestora ratowniczych badań archeologicznych na terenie stanowiska.

W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zgodnie z art. 32 ust. 1 z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,
- niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Burmistrza Miasta i Gminy.

Jeśli informację o znalezisku otrzyma organ gminy, jest on zobowiązany w terminie nie dłuższym niż 3 dni przekazać ją Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków (WKZ), który w terminie 5 dni od dnia otrzymania informacji, jest zobowiązany dokonać oględzin znalezionej przedmiotu i miejsca jego znalezienia oraz, w razie potrzeby, nakazać przeprowadzenie na koszt inwestora ratunkowych badań archeologicznych. Badania ratunkowe wstrzymujące roboty inwestycyjne nie mogą trwać dłużej niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jednak, gdy znaleziska posiadają wyjątkową wartość, WKZ może wydać decyzję o przedłużeniu wstrzymania robót do 6 miesięcy. Nie zgłoszenie znaleziska archeologicznego lub narażenie go na zniszczenie bez powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków podlega według prawa karze grzywny (art. 115 ustawy o ochronie zabytków).

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza – zgodnie z zapisami art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – polega m.in. na zapewnieniu warunków (ust. 2.) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

Zgodnie z art. 27 ustawy na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku

Art. 31a ustawy określa obowiązki osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej, która zamierza realizować prace budowlane przy obiektach objętych różnymi formami ochrony, roboty ziemne w rejonie występowania zabytków archeologicznych w zakresie pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Art. 36 ustawy określa rodzaje prac prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru i GEZ, które wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa określa również zakres odpowiedzialności karnej (art. 108) za umyślne lub nieumyślne niszczenia lub uszkodzenia zabytków.

Odniesienia do prac budowlanych przy obiektach i obszarach wpisanych do rejestru oraz obiektów i obszarów nie wpisanych do rejestru, ale ujętych w GEZ znajdują się również w art. 39 ustawy „prawo budowlane”. W/w artykuł nakłada obowiązek uzyskania pozwolenia na prowadzenie robót od wojewódzkiego konserwatora zabytków przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę oraz uzgodnienie z wojewódzkim konserwatorem zabytków pozwolenia na budowę lub rozbiórkę obiektu.

Wykaz oraz stan zachowania i zagospodarowania zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków zawiera **załącznik nr 1**.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Obowiązkiem samorządu lokalnego jest ochrona zabytków, które znajdują się na terenie miasta i gminy. Zadania te zapisane są w art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r.. Gmina powinna dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tj. Dz. U. 2021, poz. 56). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. - Prawo budowlane - tj. Dz. U. 2025 poz. 418).

Zgodnie z art. 21 ustawy podstawą do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków.

W Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta i Gminy Stopnica znajduje się aktualnie 35 obiektów. Jeden obiekt – dzwonnica w zespole kościoła parafialnego w Stopnicy jest w trakcie procedury włączenia do GEZ po pozytywnej opinii ŚWKZ), a 10 obiektów wpisanych jest do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego oraz 301 stanowisk archeologicznych, w tym 1 wpisany do rejestru. Aktualnie trwają prace z związane z opracowaniem 2 kart stanowisk archeologicznych z obszaru AZP nr 95-67, dotychczas nie uwzględnionych w GEZ. Obiekty poza rejestrowymi, to głównie kapliczki, domy, cmentarze, budownictwo przyklasztorne i przykościelne (ogrodzenie, plebania, ogród), parki, dwór. Stanowiska archeologiczne w gminie to głównie ślady osadnictwa i osady, obozowiska i cmentarzyska pochodzące z różnych okresów.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

W Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta i Gminy Stopnica docelowo będzie 36 kart zabytków nieruchomych, (**Załącznik nr 1. Obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków**) oraz 301 kart zabytków archeologicznych (**Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków**), które to obiekty objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.).

Na terenie gminy nie zachowały się obiekty po ludności pochodzenia żydowskiego, która licznie zamieszkiwała jej teren. Objęte ochroną w Gminnej Ewidencji Zabytków są tereny dwóch kirkutów żydowskich w Stopnicy - niestety na jednym z nich nie zachowały się nagrobki, natomiast na drugim jedynie ich fragmenty.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Ważnym elementem kulturowego krajobrazu gminy są miejsca kultu religijnego. W rejestrze zabytków województwa świętokrzyskiego znajduje się kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, a w zabytkowym klasztorze oo. Sercanów kościół pw. św. Antoniego Padewskiego. Nowoczesny kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy znajduje się w miejscowości Czyżów.

Kościół parafialny w miejscowości Czyżów

Współczesne cmentarze grzebalne znajdują się w Stopnicy (funkcjonujący od końca XIX w., z m.in. cmentarzem żołnierzy radzieckich i Miejscem Pamięci Narodowej upamiętniające ofiary II wojny światowej) i Żernikach Dolnych. W Stopnicy znajduje się ponadto stary cmentarz katolicki (na którym nie dokonuje się już pochówku) oraz dwa cmentarze żydowskie (nie zachowane).

Cmentarz nowy w Stopnicy

Cmentarz w Żernikach Dolnych

Bardzo częstym elementem krajobrazu są zabytkowe lub współczesne kapliczki przydrożne, krzyże drewniane lub kamienne. W gminie znajdują się kapliczki w formie:

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- krzyży, zazwyczaj metalowych na postumentach schodkowych betonowych lub w całości kamiennych w miejscowościach: Białoborze, Bosowice, Czyżów, Fałęcin Nowy, Folwarki, Jastrzębiec, Kąty Nowe, Kłępie Dolne, Konary, Mietel, Skrobaczów, Stopnica, Szczeglin, Szczytniki,
- krzyży drewnianych w Białoborzu, Bosowicach, Czyżowie, Działawicach, Mietlu, Podlasku, Skrobaczowie, Stopnicy, Żernikach Dolnych,
- figury Matki Boskiej na postumencie w miejscowościach: Białoborze, Bosowice, Czyżów, Działawice, Folwarki, Kłępie Dolne, Nowa Wieś, Podlasek, Smogorzów, Stopnica, Szklanów,
- figury Jezusa w miejscowościach: Kłępie Górne, Konary, Kuchary, Smogorzów, Stopnica, Szklanów, Topola,
- figur świętych: św. Antoni w Kucharach i Stopnicy, św. Tekla w Smogorzowie i Szczytnikach, św. Jan Nepomucen w Stopnicy, św. Floriana w Kłępie Górnym i Stopnicy,
- kapliczki szafkowej małej ustawionej na słupku w miejscowościach: Borek, Czyżów, Fałęcin Nowy, Fałęcin Stary, Jastrzębiec, Kąty Nowe, Kąty Stare, Mariampol, Mietel, Prusy, Suchowola, Wolica, Zaborze, Żerniki Dolne.

Figura Matki Boskiej w Kątach Starych - Folwarkach

Figura św. Jana Nepomucena w Stopnicy

Figura św. Tekli w Smogorzowie

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Figura św. Antoniego w Kucharach

**Kapliczka tzw. „szwedzka” w
Nowej Wsi**

**Figura św. Floriana w Kłepiu
Górnym**

Konserwacją, porządkowaniem oraz dekorowaniem kapliczek zajmują się najczęściej mieszkańcy poszczególnych miejscowości.

Tabela 2. Wykaz Miejsc Pamięci Narodowej w gminie (Urząd Miasta i Gminy w Stopnicy)

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT
Stopnica	Tablica upamiętniająca walczących o polszczyznę w czasie zaborów przy kościele księży Sercanów w Stopnicy (obecnie Nowicjat Księża Najświętszego Serca Jezusowego)
Stopnica	Tablica poświęcona pamięci Józefa Piłsudskiego przy kościele księży Sercanów w Stopnicy (obecnie Nowicjat Księża Najświętszego Serca Jezusowego)
Stopnica	Tablica upamiętniająca zakonników pomagającym partyzantom przy kościele księży Sercanów w Stopnicy (obecnie Nowicjat Księża Najświętszego Serca Jezusowego)
Stopnica	Dwie Mogiły żołnierzy Wojska Polskiego na nowym cmentarzu w Stopnicy
Stopnica	Cmentarz żołnierzy radzieckich na nowym cmentarzu w Stopnicy
Stopnica	Tablica upamiętniająca odsiecz wiedeńską na dzwonnicy kościoła św. Apostołów Piotra i Pawła. w Stopnicy
Stopnica	Tablica poświęcona pamięci zabitych w Katyniu i poległych w czasie II Wojny Światowej w kościele św. Apostołów Piotra i Pawła w Stopnicy
Stopnica	Tablica upamiętniająca bitwę pod Grunwaldem na dzwonnicy kościoła św. Apostołów Piotra i Pawła. w Stopnicy
Smogorzów	Tablica pamięci żołnierzy grupy zadań specjalnych NSZ na dworze

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Tablica upamiętniająca walczących o polszczyznę w czasie zaborów umieszczona na murze przy kościele księży Sercanów w Stopnicy

Tablica upamiętniająca odsiecz wiedeńską umieszczona na dzwonnicy kościoła św. Apostołów Piotra i Pawła w Stopnicy

Mogiła żołnierzy Wojska Polskiego na nowym cmentarzu w Stopnicy

Tablica pamięci żołnierzy grupy zadań specjalnych NSZ na budynku dworu w Smogorzowie

Miejsca Pamięci Narodowej na terenie gminy związane są z upamiętnieniem ważnych wydarzeń z historii gminy i regionu, w tym z martyrologią i męczeństwem mieszkańców gminy podczas ostatniej wojny.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Analiza wartości zabytkowych, stanu zachowania oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy pozwoliła na sformułowanie najpilniejszych postulatów związanych z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego w gminie Stopnica. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy świadczą o bogatej przeszłości i znaczeniu tego regionu. Są to zabytki wpisane do rejestru zabytków:

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- zespół dworski w miejscowości Bosowice (dwór, pozostałości parku)
- kościół par. pw. śś. Piotra i Pawła w Stopnicy
- zespół klasztorny reformatów w Stopnicy (pozostałości kościoła, kaplica, klasztor, budynek bramny)
- kaplica w Nowej Wsi
- cmentarz parafialny „stary” w Stopnicy (kaplica, ogrodzenie z dwoma bramami)
- dawny zamek przy ul. Kazimierza Wielkiego w Stopnicy

Na terenie gminy znajdują się ponadto zabytki cenne lokalnie, które są ważne dla społeczności gminy i są to kapliczki i krzyże przydrożne oraz figury świętych. Budują one świadomość historii i przynależność do danego obszaru, są niemymi i często ostatnimi świadkami losów funkcji danych miejsc, przepraw czy ważnych wydarzeń z przeszłości. Krzyże i figury przydrożne będące pomnikami kultury sakralnej, są zarazem świadkami oraz pamiątką dziejów. Kapliczki od dawna spełniały funkcje kulturowe, szczególnie na wsiach, gdzie nie było kościołów, zapewniały uczestnictwo w nabożeństwach. Stawiane były dla upamiętnienia wydarzeń historycznych, błagalnie, z wdzięczności za otrzymane łaski, czasem na pamiątkę cudu, dla ochrony przed zarazą czy złem. Znajdują się w przydomowych ogródkach i na placach bitew. Krzyże stojące samotnie na rozstajach dróg były swoistymi punktami orientacyjnymi, znajdowały się zawsze u wejścia do wsi czy miasteczka, spotkać je można w szczerym polu. Przydrożne kapliczki najokazalej i najpiękniej udekorowane są w maju, ale także dekoruje się je na Zielone Świątki, czyli na uroczystość Zesłania Ducha Świętego, na czas obchodów Bożego Ciała, święto Wniebowzięcia Matki Bożej. W gminie Stopnica stoją nadal zadbane i przystrojone małe budyneczki ze świętymi figurami wewnątrz, drewniane kapliczki wiszące na drzewach, różne kapliczki oraz krzyże drewniane i metalowe. Włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków kapliczki, kościoły i cmentarze są przejawem dostrzegania tych wartości przez gminę Stopnica i troski o ich zachowanie dla następnych pokoleń.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Stopnica

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Poniżej została przedstawiona analiza SWOT, która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Stopnica. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe gminy oraz podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych gminy. Znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami – konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy, bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE NA TERENIE MIASTA I GMINY STOPNICA

MOCNE STRONY 	- bogata historia i tradycja gminy oraz poszczególnych miejscowości, - walory przestrzenne i krajobrazowe gminy, - zachowane zabytki znajdujące się w Rejestrze Zabytków wraz z układem przestrzennym miasta Stopnica, - wykorzystanie zabytków do pełnienia funkcji społecznych, w tym odbudowa zamku w Stopnicy i przeznaczenie obiektu na Miejsko-Gminne Centrum Kultury - zachowanie tradycyjnych świąt kościelnych wraz z obrzędowością, - dbałość mieszkańców poszczególnych miejscowości o kapliczki przydrożne, figurki, cmentarze grzebalne oraz miejsca pamięci narodowej, - silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców, - działalność zespołów oraz kół gospodyń wiejskich, zachowanie tradycyjnych obrzędów, - bogaty kalendarz wydarzeń kulturalnych, historycznych i kościelnych
SŁABE STRONY 	- niewystarczająca ilość środków w budżecie gminy na przeprowadzenie koniecznych inwestycji związanych z ochroną zabytków - mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów, - brak świadomości mieszkańców odnośnie konieczności zachowania tradycyjnej zabudowy i właściwego odnawiania zabytków architektonicznych, - niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych i postępujący proces ich niszczenia

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

SZANSE 	- uwzględnianie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym, - poczucie lokalnej tożsamości mieszkańców gminy - współpraca gminy z właścicielami obiektów zabytkowych - możliwość aplikowania i pozyskania środków zewnętrznych, - atrakcyjność turystyczna regionu, - właściwe i uporządkowane kształtowanie przestrzeni poszczególnych miejscowości, - dbałość mieszkańców poszczególnych miejscowości o kapliczki przydrożne, figurki - aktywna działalność instytucji kultury, stowarzyszeń, kół, zespołów itp. funkcjonujących na terenie miasta i gminy, - zachowanie czystego środowiska przyrodniczego oraz wartościowego krajobrazu kulturowego
ZAGROŻENIA 	- bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych - zagrożenia zewnętrzne dla budowli zabytkowych: dewastacja, pożar, podtopienie, niekorzystne warunki atmosferyczne, niewłaściwe zabezpieczenie obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków - brak świadomości mieszkańców odnośnie konieczności zachowania tradycyjnej zabudowy i właściwego odnawiania zabytków architektonicznych, - samowola budowlana, - brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych, - brak inwestorów zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych, - zagrożenie konfliktem zbrojnym lub sytuacją kryzysową

7. Założenia „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029”

7.1. Formy opieki nad zabytkami - rozpoznanie, zabezpieczenie, konserwacja, rewitalizacja

ROZPOZNANIE

Rozpoznanie substancji zabytkowej na terenie gminy jest podstawą wszelkich działań w dziedzinie ochrony zabytków i jest to proces ciągły. Z tego powodu na potrzeby „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2018-2021” w 2017 roku opracowana została Gminna Ewidencja Zabytków. Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach dnia 29.11.2017r. pismem znak: ZRRID.RN.5133.2.7.2011/2017 pozytywnie zaopiniował projekt Gminnej Ewidencji Zabytków. Zarządzeniem Nr 37/2018

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

z 30.01.2018r. Burmistrz Miasta i Gminy Stopnica przyjął i zatwierdził Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Stopnica.

ZABEZPIECZENIE

Ważnym elementem dbałości o dziedzictwo kulturowe jest zabezpieczenie obiektów zabytkowych w razie nagłego zagrożenia. Sposobami zabezpieczenia obiektów na terenie jest prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wpisanie do rejestru zabytków, oznakowanie zabytkowych obiektów znakiem „Konwencji Haskiej”, uwzględnienie ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego.

Znakiem rozpoznawczym Konwencji jest tarcza skierowana ostrzem w dół, podzielona wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe (tarcza herbowa złożona z błękitnego kwadratu, którego jeden z kątów tworzy ostrze tarczy, oraz umieszczonego nad nim błękitnego trójkąta, rozgraniczonych po każdej stronie białym trójkątem).

W razie nagłego zagrożenia dla zabytku należy zawiadomić Urząd Gminy oraz w zależności od zagrożenia - straż pożarną, policję. Po ustaniu zagrożenia dla obiektu zabytkowego należy m.in.: zabezpieczyć zabytek przed jego dalszą degradacją, udokumentować zaistniałe straty i podjęte w trakcie trwania zagrożenia działania, poinformować właściwe organy tj. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zaistniałej sytuacji, stratach, podjętych działaniach, potrzebach pomocy oraz wykonać ekspertyzę konserwatorską.

KONSERWACJA

Konserwacja zabytków to zespół stałych i systematycznych działań mających na celu utrzymanie obiektu zabytkowego w dobrym stanie technicznym. Konserwacja zabytków kieruje się dwoma zasadami:

- 1) zasadą minimalnej interwencji polegającej na zastosowaniu jak najskromniejszych środków, które mają wpływ na istniejącą tkankę zabytkową,
- 2) zasadą odwracalności interwencji polegającą na tym, że zawsze winna istnieć możliwość zlikwidowania skutków zabiegu konserwatorskiego, gdyby zaistniała potrzeba powrotu do stanu sprzed interwencji.

Konserwację przeprowadza się po dokładnym zinventaryzowaniu obiektu, które ma na celu ustalenie stanu dzieła, obiektu oraz zakresu prac koniecznych do przeprowadzenia i wybraniu odpowiedniej metody konserwacji.

Konserwacja ma zawsze charakter zachowawczy, bez uzupełniania brakujących fragmentów zabytku. W przypadku konieczności uzupełnienia brakującej tkanki zabytkowej, zabieg konserwatorski poszerza się o rekonstrukcje. W zabiegach restauratorskich dopuszcza się rekonstrukcje pod warunkiem, iż po interwencji istnieje możliwość łatwej identyfikacji elementów dodanych do zabytkowej tkanki. W wielu przypadkach konserwacja zabytków

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

zaleca uzupełnianie brakującej tkanki zabytkowej współczesną formą zharmonizowaną z charakterem zabytku w wymiarze estetycznym i materiałowym.

Prace konserwacyjne nieruchomości zabytkowych na terenie gminy należą do zakresu obowiązków właścicieli zarządzających danymi obiektami.

Podstawowym priorytetem w zakresie ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych jest „nie niszczyć bez potrzeby” – postulowane jest zachowanie najcenniejszych, największych skupisk stanowisk archeologicznych w stanie nienaruszonym, w miejscu ich pierwotnego występowania „in situ”. Przyszłe pokolenia, które mogą dysponować lepszymi, mniej inwazyjnymi metodami badawczymi i w ten sposób lepiej poznać i obcować z autentycznymi śladami przeszłości.

REWALORYZACJA I REWITALIZACJA

Rewaloryzacja zabytków dotyczy poszczególnych obiektów, które mogą być do pewnego stopnia przekształcane w takim zakresie, by dostosować je do współczesnych wymogów życia i aktualnych funkcji, tak by nie utraciły swych wartości zabytkowych i estetycznych. Rewitalizacja oznacza w sensie dosłownym „przywrócenie do życia” i jest pojęciem stosowanym najczęściej w odniesieniu do obszaru zurbanizowanego (np. części miasta lub zespołu obiektów budowlanych), który w wyniku przemian gospodarczych, społecznych, ekonomicznych i innych, utracił całkowicie lub częściowo swoją pierwotną funkcję i przeznaczenie. Pojęcie rewitalizacji odnosi się do kompleksowego procesu odnowy wyznaczonego terenu, znalezieniu dla niego nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym zmieni swoją funkcję.

Działaniom rewitalizacyjnym można poddać kilka obszarów na terenie miasta i gminy, zależy to głównie od właścicieli obiektów oraz zaangażowania gminy. Szczególnie ważne są takie działania w centrach miejscowości, w miejscach zabytkowych o niewykorzystanym potencjalne.

7.2. Promocja i edukacja w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

Zabytki należą do dóbr kształtujących tożsamość narodową i regionalną. Ich walory i wartość decydują o konkurencyjności przestrzeni, wzmacniają różnorodne działania gospodarcze i przyczyniają się do rozwoju regionu. Zadbane, dobrze eksponowane zabytki stanowią wartość ekonomiczną, kulturalną cenioną przez społeczeństwo, umożliwiają nawiązanie emocjonalnego związku mieszkańca z regionem, gminą, miejscowością.

Działania edukacyjne i informacyjne powinny być skierowane do:

- specjalistów związanych zawodowo z ochroną zabytków – prowadzone głównie przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (KOBiDZ), Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków. Edukacja skupia się na rozpowszechnianiu nowoczesnych standardów działań konserwatorskich, wymianie informacji i doświadczeń w zakresie ochrony zabytków, zarządzania

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

dziedzictwem archeologicznym, przeciwdziałania nielegalnemu obrotowi dobrami kultury, itp.,

- właścicieli i zarządców obiektów – działania w zakresie popularyzowania wiedzy o normach prawa i standardach opieki nad zabytkami oraz informowania na temat możliwości pozyskania środków z funduszy krajowych i zagranicznych na konserwację zabytków,
- społeczeństwa, mieszkańców miasta i gminy – działania w zakresie poszerzania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, mające na celu zbudowanie emocjonalnej więzi oraz zwiększenie obywatelskiej odpowiedzialności za stan obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie miasta i gminy.

Celem działań edukacyjnych skierowanych do społeczeństwa jest poszerzanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz zbudowanie emocjonalnej więzi z miejscowością, gminą, regionem, a także zwiększenie obywatelskiej odpowiedzialności za stan zabytków.

Edukacja w zakresie podniesienia świadomości na temat konieczności zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego będzie prowadzona poprzez:

- upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa w systemie edukacji
- wsparcie finansowe przez gminę placówek edukacyjnych, kulturalnych i bibliotecznych w tworzeniu zbiorów regionalnych (np. publikacji, zachowanych pamiątek po sławnych osobach, tworzenia miejsc pamięci, izb, itp.) oraz w działalności wystawienniczej i kulturotwórczej
- organizowanie i wspieranie finansowe przez gminę realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z regionem
- wydawanie i wspieranie finansowe przez gminę wydawania publikacji (w tym folderów promocyjnych, monografii, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
- dbałość o Miejsca Pamięci Narodowej
- popularyzacja dobrych praktyk konserwatorskich, w odniesieniu głównie do budynków mieszkalnych będących własnością prywatną.

Podstawą promocji jest stała i wszechstronna informacja przekazywana w sposób atrakcyjny, czytelny i nakierowana na odpowiedniego odbiorcę. Działania promocyjne na terenie gminy powinny skupiać się na eksponowaniu i wykorzystywaniu walorów zabytkowych, przyrodniczych w celu zwiększenia ruchu turystycznego, zaznaczenia obecności regionu na mapie krajowej. Promocja może dotyczyć działań prowadzonych przez jednostki działające w gminie (np.: stworzenie atrakcyjnej strony internetowej dotyczącej walorów miasta i gminy, wydanie folderów promocyjnych, organizacji imprez plenerowych kulturalnych, naukowych i innych o zasięgu ponadgminnym itp.) oraz działania zewnątrz (np. uczestniczenie w imprezach i targach turystycznych).

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***7.3. Priorytety i kierunki opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w gminie Stopnica**

Celem programu opieki nad zabytkami w gminie Stopnica jest poprawa stanu ich zachowania oraz wykształcenie rozwiązań realizowanych przez gminę oraz właścicieli obiektów w tym zakresie. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez:

- przeprowadzenie aktualizacji inwentaryzacji zasobów zabytkowych gminy (Gminna Ewidencja Zabytków),
- włączenie problemów i zadań ochrony zabytków do zadań strategicznych wynikających z koncepcji zagospodarowania przestrzennego gminy,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- właściwe zagospodarowanie zasobów zabytkowych gminy,
- podnoszenie atrakcyjności obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i inwestycyjnych,
- wspieranie inicjatyw pozyskiwanie środków finansowych na ochronę zabytków,
- określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów,
- promocja dziedzictwa kulturowego,
- prowadzenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego

PRIORYTET I – OCHRONA I WYEKSPONOWANIE OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

PRIORYTET II – KSZTAŁTOWANIE STRUKTUR PRZESTRZENNYCH GMINY Z ZACHOWANIEM ZASAD ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU ORAZ ZASAD OCHRONY ZABYTKÓW I ŚRODOWISKA

PRIORYTET III – BADANIE I DOKUMENTACJA ORAZ EDUKACJA, POPULARYZACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY

PRIORYTET IV – WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI, STOWARZYSZEŃ, SEKTORA PRYWATNEGO NA RZECZ OPIEKI NAD ZABYTKAMI

7.4. Zadania do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w gminie Stopnica

Ważnym zadaniem jest opracowanie i aktualizacja planu zabezpieczenia zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Ogólne obowiązki w tym zakresie określone zostały w art. 88 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Programy takie są skorelowane i powiązane z lokalnymi ogólnymi planami w tym zakresie, sporządzanymi przez jednostki samorządu terytorialnego.

PRIORYTET I Ochrona i wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy**ZADANIA**

- 1) Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy
- 2) Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na renowację zabytków będących własnością gminy
- 3) Stały monitoring zasobów, stanu oraz przeznaczenia obiektów wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków
- 4) Zabezpieczenie obiektów zabytkowych (do których gmina posiada prawo do dysponowania) przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą
- 5) Opracowanie planu zabezpieczenia zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
- 6) Udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w GEZ przez organ stanowiący Gminy na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale
- 7) Umożliwienie właścicielom obiektów zabytkowych ubiegania się o wsparcie na odnowę lub dostosowanie obiektu do nowych funkcji społecznych
- 8) Dbłość o zagospodarowane tereny zielone, cmentarze grzebalne, miejsca pamięci narodowej oraz pomniki

PRIORYTET II Kształtowanie struktur przestrzennych gminy z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz zasad ochrony zabytków i środowiska**ZADANIA**

- 1) Konsekwentne przestrzeganie planów zagospodarowania przestrzennego dla ochrony walorów krajobrazowych i zabytkowego układu przestrzennego miasta
- 2) Kształtowanie świadomości mieszkańców odnośnie dbałości o własne gospodarstwa oraz najbliższą okolicę
- 3) Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych (obiektów architektonicznych, cmentarzy, parków, kapliczek itp.) ujętych w gminnej ewidencji zabytków w opracowywanych dokumentach dotyczących prowadzonej przez gminę polityki przestrzennej, a zatem w Planie ogólnym zastępującym Studium uwarunkowań... (zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 2023r.) oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego, czyli miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o ustaleniu warunków zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- 4) Uwzględnianie ochrony stref występowania stanowisk archeologicznych (ślady osadnictwa, punkty osadnicze, osady i inne) ujętych w gminnej ewidencji zabytków w opracowywanych dokumentach określających prowadzoną przez gminę politykę przestrzenną, czyli w Planie ogólnym zastępującym Studium uwarunkowań... (zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 2023r.) oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego, czyli miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu warunków zabudowy i decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Wprowadzanie w w/w dokumentach zapisów wymuszających respektowanie faktu, że prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych wymagają uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji
- 5) Propagowanie racjonalnych remontów i modernizacji obiektów zabytkowych oraz przestrzeni z przestrzeganiem dobrych praktyk konserwatorskich, zasad ochrony przyrody i energooszczędności
- 6) Wytyczenie i oznakowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego
- 7) Tworzenie bazy turystycznej i rekreacyjnej

PRIORYTET III Badanie, dokumentacja oraz edukacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego gminy**ZADANIA**

- 1) Prowadzenie dokumentacji oraz stałego monitoringu zasobów, stanu oraz przeznaczenia obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków
- 2) Weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków
- 3) Opracowanie 2 kart zabytków archeologicznych z obszaru AZP nr 95-67, dotychczas nie ujętych w GEZ i rozpoczęcie procedury włączenia tych obiektów do GEZ
- 4) Gromadzenie publikacji, tekstów źródłowych, wypisów, dokumentacji fotograficznej o zabytkach, historii, kulturze, obyczajach itp. regionu oraz ich udostępnianie i rozpowszechnianie
- 5) Udostępnianie zabytków do naukowego badania i dokumentowania
- 6) Upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa w systemie edukacji przedszkolnej i szkolnej
- 7) Kontynuacja organizacji imprez związanych z historią i tradycją regionu
- 8) Aktywna działalność stowarzyszeń, LGD, klubów, kół, związków oraz entuzjastów na rzecz rozwoju gminy przy zachowaniu tradycji i obrzędowości ludowej
- 9) Wydawanie i wspieranie wydawania publikacji (w tym: folderów promocyjnych, monografii, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy

PRIORYTET IV Współpraca na rzecz opieki nad zabytkami

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***ZADANIA**

- 1) Współpraca z rządowymi, wojewódzkimi i innymi służbami ochrony zabytków oraz instytucjami pomocowymi
- 2) Współpraca międzygminna i regionalna w zakresie wspólnego promowania dziedzictwa kulturowego, organizacji imprez kulturalnych, historycznych, plenerowych festynów, szkoleń itp.
- 3) Określanie warunków współpracy gminy z właścicielami obiektów zabytkowych
- 4) Informowanie właścicieli budynków będących obiektami zabytkowymi o przysługujących im prawach i konieczności wypełniania obowiązków oraz o formach dofinansowania remontów itp.
- 5) Aktywna działalność stowarzyszeń, LGD, klubów, kół, związków oraz entuzjastów na rzecz rozwoju gminy wraz z ochroną dziedzictwa kulturowego

Gmina Stopnica w latach 2026-2029, planuje realizację następujących projektów:

- 1) Renowacja muru ogrodzenia Poreformackiego Zespołu Klasztoru Księży Sercanów – wartość zadania 150.000,00 zł (2026 rok)
- 2) Remont podłóg oraz ścian w budynku wikariatu przy kościele parafialnym pw. Św. App. Piotra i Pawła w Stopnicy – wartość zadania 50.000,00 zł (2027 rok)
- 3) Remont elewacji oraz połaci dachowej Klasztoru Księży Sercanów – wartość zadania 50.000,00 zł (2027 rok)
- 4) Malowanie ścian wewnętrznych kościoła parafialnego pw. Św. App. Piotra i Pawła w Stopnicy – wartość zadania 15.000,00 zł (2028 rok).

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stopnica jest Burmistrz Miasta i Gminy Stopnica. Program realizowany będzie poprzez wykonywanie wskazanych zadań, w celu osiągnięcia przyjętych priorytetów. Priorytety i działania objęte programem realizowane będą przez gminę, jednak wdrażanie programu wymaga współpracy wszystkich podmiotów związanych z ochroną dziedzictwa kultury, środowiska naturalnego, rozwoju infrastruktury i turystyki oraz - co być może najważniejsze - właścicieli obiektów zabytkowych.

Zakłada się, że zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

Instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych):

- wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

-
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r.
 - ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw z dnia 22 czerwca 2017r.
 - ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003r.
 - ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994r.
 - ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r.
 - ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004r.
 - ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997r.
 - ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991r.
 - ustawa z dnia 24 kwietnia 2015r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

Instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego-prywatnego” (PPP).

Instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji)
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków
- współpraca z sąsiednimi gminami oraz samorządami powiatowymi w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

Instrumenty społeczne:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy
- edukacja kulturowa
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

Instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Programu oraz aktualizacja Programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji Programu.

Koordynację realizacji zadań związanych z ochroną zabytków sprawuje Burmistrz Miasta i Gminy Stopnica. Koordynacja ta przede wszystkim polegać będzie na:

- dysponowaniu pełną i stale aktualizowaną bazą danych w zakresie zasobów zabytkowych gminy,
- współpracy z instytucjami, stowarzyszeniami, środowiskami, osobami prywatnymi, firmami, wolontariuszami,
- wszechstronnej promocji gminy.

Istotną rolę w realizacji „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica” odgrywa współpraca z miejscowymi i zewnętrznymi organizacjami i stowarzyszeniami pozwalająca na aktywną partycypację społeczną. Ponadto współpraca może być realizowana pomiędzy gminą a właścicielami obiektu zabytkowego. Współpraca w realizacji Programu może polegać na:

- wspólnej organizacji imprez kulturalnych, naukowych, działań turystycznych, itp.,
- współpracy przy ubieganiu się o środki zewnętrzne (środki krajowe, środki unijne, inwestorzy zewnętrzni),
- współpracy w promocji działań i obiektów.

Głównym odbiorcą programu są mieszkańcy gminy Stopnica, którzy bezpośrednio odczuwają efekty jego wdrażania.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Obecny „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stopnica” został sporządzony na lata 2026-2029. W wyniku obowiązku ustawowego istnieje konieczność aktualizacji dokumentu w okresie 4 letnim od przyjęcia go przez Radę Gminy oraz obowiązek sporządzania co 2 lata sprawozdań z realizacji programu. Sprawozdanie takie Burmistrz Miasta i Gminy Stopnica przedstawia Radzie Miejskiej.

Program powinien służyć podejmowaniu planowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą Programu

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty wdrażania dokumentu. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Monitoring realizacji Programu może odbywać się m.in. na podstawie poniższych wskaźników:

- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach
- wartość finansowa realizowanych programów, zadań itp.
- liczba zabytków poddanych pracom remontowo-konserwatorskim
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
- poziom (%) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
- liczba utworzonych obiektów turystycznych na bazie dziedzictwa kulturowego gminy
- poziom objęcia terenu gminy (%) wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
- liczba utworzonych miejsc pracy związanych z ochroną zabytków
- liczba nagrobków odnowionych na cmentarzach w gminie
- ilość zorganizowanych działań edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych
- liczba utworzonych obiektów turystycznych na bazie dziedzictwa kulturowego gminy
- liczba osób korzystających z powstałej infrastruktury turystycznej
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
- liczba osób biorących udział w inicjatywach, imprezach kulturalnych, promocyjnych
- ilość opracowanych wydawnictw (folderów, albumów, przewodników itp.).

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Według obowiązującej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Środki na realizację celów i działań zapisanych w „Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stopnica na lata 2026-2029” można pozyskiwać z wielu źródeł. Podstawowym źródłem

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

finansowania są środki własne właściciela obiektu zabytkowego. Ponadto możliwe jest pozyskanie wsparcia ze źródeł:

- krajowych: dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków, dotacje wojewódzkie, dotacje gminne, Fundusz Termomodernizacji i Remontów, Fundusz Kościelny, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW), Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków, promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, fundacje, organizacje działające lokalnie;
- zagranicznych: programy wspólnotowe oraz fundusze strukturalne (polityka spójności 2021-2027), Polska Cyfrowa PO w ramach Funduszy Europejskich na Rozwój Cyfrowy 2021-2027, Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG III Edycja 2021-2027;
- środków prywatnych i zbiorów publicznych.

Zgodnie z art. 73 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, właściciele lub posiadacze obiektów wpisanych do rejestru albo posiadający zabytek w trwałym zarządzie, mogą starać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Dotacji z budżetu państwa może udzielić Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Wojewódzki Konserwator Zabytków (art. 74 i art. 75). Dotacje na czynności wyszczególnione w art. 77 cytowanej ustawy, mogą być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a w niektórych przypadkach nawet do 100% nakładów (art. 78). Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru określa MKiDN w drodze rozporządzeń.

Dotacja Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków może udzielić dotacji zgodnie z art. 76 ustawy na dofinansowanie:

- 1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- 2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;
- 3) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

narodowego, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku.

Ponadto Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może udzielić dotacji na przeprowadzenie badań archeologicznych, o których mowa w art. 31 ust. 2 oraz wykonanie ich dokumentacji, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych działań. Minister w trybie art.83a może także udzielić dotacji celowej z budżetu państwa na wyposażenie pomieszczenia oraz odpowiednie zabezpieczenia techniczne, służących do przechowywania zabytków wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Dotacje Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Działając zgodnie z ustawą z 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 16 sierpnia 2017r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków ze środków finansowych budżetu państwa, w części, której dysponentem jest Wojewódzki Konserwator Zabytków, może być udzielona dotacja lub refundacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, planowane do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym na wniosek właściciela, posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków, bądź osoby posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dotacje wojewódzkie

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje gminne

Na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2024 poz. 1465 ze zm.), dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

(gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię ciepłą

Fundusz Kościelny.

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950r. o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 ze zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez państwo nieruchomości ziemskie. Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. W 2024r. kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację następujących zadań:

1. konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo,
2. wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

W ramach NFOŚiGW realizowane mogą być m.in. projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Ponadto prace remontowo- termomodernizacyjne mają walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Państwowy fundusz celowy utworzony został na podstawie ustawy z dnia 22 czerwca 2017r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,. Jego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego. Przepisy powołujące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków weszły w życie z dniem 1 stycznia 2018r.. Wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są środki z administracyjnych kar pieniężnych, orzekanych od 1 stycznia 2018r. na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wpływami do Funduszu są ponadto nawiązki zasądzone przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku (art. 108 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).Środkami Funduszu dysponuje Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pieniądze z funduszu pozwalają na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary oraz pozwalają na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien, powybijanych okien. Od 2020r. z Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków finansowane są projekty związane z montażem w zabytkach instalacji przeciwpożarowej oraz gaszenia mgłą wodną (FOG).

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich.

Konkurs Zabytek Zadbany

Konkurs *Zabytek Zadbany* jest corocznym ogólnopolskim konkursem ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków, a procedurę konkursową prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

Program Kultura – Interwencje

Celem programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym, a także upamiętniania historii i promowania polskiego dziedzictwa poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. O wsparcie w ramach programu mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych wpisanych w rejestrze instytucji kultury, dla których organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz instytucji współprowadzonych wpisanych w rejestrze organizatorów samorządowych), jak i organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich (wpisane do KRKGW), kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą (wpisane do CEiDG lub KRS).

Finansowanie z fundacji

Istnieje możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. Fundację LOTTO im. Haliny Konopackiej, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza, Fundację Orange, fundacje bankowe.

Programy dla organizacji samorządowych

Program dotacyjny *Wspólnie dla dziedzictwa*, adresowany jest do organizacji pozarządowych, będących pomiotami prawa polskiego i realizowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. We wszystkich zgłoszonych działaniach wymagany jest udział wolontariuszy. Celem programu jest tworzenie warunków do zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Celem program *Niematerialne – przekaz dalej* jest wspieranie przekazu międzypokoleniowego zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz praktyk wpisanych do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Działania realizowane w ramach programu powinny zwiększać wiedzę społeczeństwa na temat roli tego dziedzictwa w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej, aktywizować społeczności lokalne i budować sieci współpracy w zakresie poznawania, ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z ważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Do programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z zakresu dziedzictwa kulturowego i historycznego należą m.in.:

1. Program *Ochrona Zabytków*

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

O dofinansowanie mogą ubiegać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. O dofinansowanie w ramach programu nie mogą ubiegać się m.in. państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne.

2. Program *Ochrona zabytków archeologicznych*

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

O dofinansowanie mogą ubiegać się państwowe i samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne i niepubliczne uczelnie akademickie, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

3. Program *Kultura ludowa i tradycyjna*

Do zadań programu należy wspieranie przedsięwzięć związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występ, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. O dofinansowanie mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, których organizatorzy nie zawarli umowy o współprowadzeniu z Ministrem KiDN, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i podmioty prowadzące działalność gospodarczą – wpisane do CEiDG lub do KRS.

4. Program *Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej*

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

W ramach programu wspierane będą inwestycje w celu wzmocnienia wpływu kultury i zrównoważonej turystyki na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne. Osiągnięcie celu zostanie zapewnione poprzez ukierunkowane wsparcie w dwóch obszarach:

1. Rozwój infrastruktury kultury (zabytkowej i niezabytkowej) oraz 2. Ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego.

ŚRODKI ZAGRANICZNE

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Obecnie zakończono prace nad budżetem Unii Europejskiej w perspektywie 2021-2027.

Ustawa z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji (tj. Dz. U. 2024 poz. 278)

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne. Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS).

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej EWT

Europejska współpraca terytorialna jest celem polityki spójności służącym stawianiu czoła problemom, które wykraczają poza granice krajowe i wymagają wspólnego rozwiązania oraz umożliwiającym wspólne rozwijanie potencjału różnych obszarów. Działania w ramach współpracy są finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) za pośrednictwem trzech kluczowych komponentów współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej na lata 2021-2027 (Interreg). Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia: – obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, rozbudowy infrastruktury czy wymiany doświadczeń. Projekty transgraniczne przyczyniają się do poprawy ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, poprawy bezpieczeństwa po obu stronach granicy, jak również wspierają przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym – to wszystko sprawia, że najbliższe otoczenie staje się jeszcze piękniejsze i bardziej przyjazne.

Kreatywna Europa

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Kreatywna Europa to nowy projekt współpracy europejskiej, to obszar grantowy wspierający działania kulturalne oparte na współpracy międzynarodowej podmiotów z sektorów kultury kreatywnych i audiowizualnego. Projekty przyczynia się do międzynarodowego obiegu dzieł i twórców oraz budowania publiczności, a także do włączania społecznego poprzez kulturę i sztukę, zmniejszania śladu węglowego sektorów, cyfryzacji i wdrażania technologii w kulturze, budowania potencjału sektorów i rozwoju poszczególnych dziedzin sektora, takich jak architektura czy dziedzictwo kulturowe. W ramach schematu Projekty współpracy europejskiej aplikować mogą publiczne i prywatne organizacje, instytucje i przedsiębiorstwa sektora kultury i kreatywnego, mające siedzibę w Unii Europejskiej lub w jednym z krajów uczestniczących w programie Kreatywna Europa komponent Kultura.

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***Program Europa dla Obywateli 2021-2027**

Ta propozycja jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich. Celami ogólnymi Programu jest: rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy, rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli, pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy. Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy: gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości, wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii, zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program operacyjny Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)

Program FEnIKS, jako kontynuacja programu Infrastruktura i Środowisko to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Głównym celem programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez: obniżenie emisyjności gospodarki transformację w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym, budowę efektywnego i odpornego systemu transportowego o jak najniższym negatywnym wpływie na środowisko naturalne, dokończenie realizacji odcinków sieci bazowej TEN-T do roku 2030, poprawę bezpieczeństwa transportu, zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz poprawę odporności systemu ochrony zdrowia, jak również wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym.

W sektorze kultury planowane są działania mające na celu ochronę zabytków o światowym i krajowym znaczeniu zarówno ruchomych i nieruchomych. Jednocześnie będzie rozwijana instytucja kultury oraz wspieranie ich adaptacji do nowych funkcji kulturalnych i społecznych.

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 to kontynuacja Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020 w ramach nowej perspektywy finansowanej z funduszy Europejskich 2021-2027. Celem tego programu jest budowa społeczeństwa gigabitowego w Polsce, udostępnienie zaawansowanych e-usług, które pozwolą na elektroniczne

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnienie cyberbezpieczeństwa, rozwój gospodarki opartej na danych wykorzystujących najnowsze technologie cyfrowe, rozwój współpracy na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań dla problemów społeczno-gospodarczych oraz wsparcie rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych kadr zaangażowanych w świadczenie usług, produktów lub procesów cyfrowych. Program kierowany jest przede wszystkim do przedsiębiorców, administracji publicznej, organizacji pozarządowych, podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, podmiotów leczniczych oraz instytucji kultury.

Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027

Program regionalny Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027 to kluczowy dokument określający strategię wykorzystania środków europejskich w województwie świętokrzyskim na lata 2021-2027. FEŚ 2027 swym zasięgiem obejmuje wsparcie finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST).

Priorytet 5. Fundusze Europejskie dla rozwoju społecznego**Działanie 5.4 Infrastruktura w kulturze i turystyce**

Cele to: modernizacja infrastruktury kultury i turystyki, wzmacnianie potencjału instytucji kultury, wspieranie rozwoju sektorów kreatywnych, promocja dziedzictwa narodowego i walorów turystycznych Świętokrzyskiego poprzez:

- dostosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia funkcji związanych z kulturą (renowacja, modernizacja, ochrona zabytków, przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami)
- ułatwienie dostępu do dóbr kultury (konserwacja zabytków ruchomych, muzealiów, starodruków, księgozbiorów, materiałów bibliotecznych, archiwalnych, digitalizacja)
- wspieranie konkurencyjności sektora turystycznego (tworzenie nowych i rozbudowa istniejących miejsc atrakcyjnych turystycznie, ułatwianie do nich dostępu)
- inwestowanie w obiekty i miejsca, które tworzą turystyczne szlaki tematyczne (historyczne, przyrodnicze, ale też np. kajakowe, rowerowe, kamperowe)

Przedkładane projekty muszą wynikać z Gminnych Programów Rewitalizacji (GPR), pozytywnie zaopiniowanych przez IZ.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Celem Programu jest nie tylko poprawa stanu zachowania obiektów z rejestru zabytków i obiektów wpisanych do gminnej ewidencji, ale także dbałość o miejsca pamięci narodowej, kapliczki przydrożne, cmentarze. W Gminnej Ewidencji Zabytków znajdują się zabytki wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty nieruchome w postaci pojedynczych zabudowań: domy, kapliczki, obiekty należące do parafii rzymsko-katolickich, cmentarze, jak również układ przestrzenny oraz stanowiska archeologiczne. Obiekty należące do osób prywatnych, jeśli

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

są zamieszkałe i właściwie użytkowane są w dobrym stanie technicznym, natomiast inne niszczej zarówno ze względu na brak środków, jak i zainteresowania. Gmina Stopnica nie posiada bezpośrednio możliwości wpływania na poprawę stanu zachowania obiektów, które są własnością osób fizycznych. Brak również możliwości prawnych udzielania tej grupie podmiotów pomocy finansowej. W związku z tym z uwagi na przeprowadzone zmiany w wyglądzie, stanu elewacji i stolarki okiennej, drzwiowej, a prawdopodobnie również zmiany wyposażenia wewnętrznego zatraciły charakter obiektów zabytkowych. Reasumując powyższe należy stwierdzić, iż podejmowane działania i prace w zakresie opieki nad zabytkami były realizowane w miarę możliwości dostępnych środków prawnych i finansowych.

Działania w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego, jakie były podejmowane/zrealizowane na terenie Miasta i Gminy Stopnica w ostatnich latach:

- w 2021 roku – w związku z zapisem art. 82 ust. 3 Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Rada Miejska w Stopnicy przyznała w ramach budżetu dotację celową dla:
 - 1) Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego (Księża Sercanie), Nowicjat w Kątach Starych w wysokości 30 000 zł, z przeznaczeniem na „Wykonanie sklepienia (rekonstrukcji) stanowiącego zabezpieczenie krypty kaplicy Św. Anny z początku XVIII w. oraz prace zabezpieczające i konserwatorskie przy pozostałości murów kaplicy” (całkowita wartość robót 62178,52 zł, dofinansowanie stanowiło 48,25 % poniesionych wydatków).
 - 2) Rzymskokatolickiej Parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy, w wysokości 30 000,00 zł, z przeznaczeniem na „Remont płyty nakrywającej część muru ogrodzeniowego cmentarza Parafialnego w Stopnicy” – zabytku wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków (całkowita wartość robót na które przyznano dotację wyniosła 30 000 zł, dofinansowanie stanowiło 100 % poniesionych wydatków).
- w 2022 roku w związku z zapisem art. 82 ust. 3 Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Rada Miejska w Stopnicy przyznała w ramach budżetu dotację celową dla Rzymskokatolickiej Parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy w wysokości 60 000 zł, z przeznaczeniem na „Konserwację kamiennej elewacji zachodniej kościoła parafialnego w Stopnicy” – zabytku wpisanego do rejestru zabytków pod poz. A.72.
- w 2023 roku w związku z zapisem art. 82 ust. 3 Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Rada Miejska w Stopnicy przyznała w ramach budżetu dotację celową na:
 - 1) Wykonanie konstrukcji dachowej nad odbudowaną kaplicą Św. Anny dotacja w wysokości 30 000 zł
 - 2) Opracowanie dokumentacji koniecznej do uzyskania wszelkich potrzebnych pozwoleń oraz rozpoczęcia prac konserwatorskich i budowlanych przy murze klasztorным dotacja w wysokości 20 000 zł
 - 3) Kolejny etap zabezpieczenia konserwatorskiego i prace budowlane przy pozostałości (relikty murów od strony północnej) kościoła klasztorного OO. Reformatorów oraz zabezpieczenie zrekonstruowanych murów kaplicy Św. Anny - dotacja w wysokości 20 000 zł

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

-
- w 2024 roku w związku z zapisem art. 82 ust. 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292) informuję, że Rada Miejska w Stopnicy przyznała w ramach budżetu na 2024 rok dotację celową na:
- 1) Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego (Księża Sercanie), Nowicjat w Kątach Starych w łącznej wysokości 930 000,00 zł na realizację następujących zadań:
 - a) „Ocalić od zapomnienia - kolejny etap odbudowy Kaplicy Świętej Anny w Stopnicy” dotacja w wysokości 507 787,44 zł (w tym: dotacja z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków – 497 631,44 zł, z budżetu gminy 10 156,00 zł) przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego pod poz. A.73/1-4. Dotacja została przekazana i rozliczona zgodnie z umową nr 2/2024 z 04.04.2024 r. Dofinansowanie stanowiło 100 % poniesionych wydatków.
 - b) „Kolejny etap odbudowy zniszczonej podczas II wojny światowej Kaplicy Św. Anny jako świadectwo dziejowej sprawiedliwości” dotacja w wysokości 407 005,84 zł (w tym: dotacja z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków – 398 864,84 zł, z budżetu gminy 8 141,00 zł) przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego pod poz. A.73/1-4. Dotacja została przekazana i rozliczona zgodnie z umową nr 3/2024 z 04.04.2024 r. Dofinansowanie stanowiło 100 % poniesionych wydatków.
 - 2) Rzymskokatolickiej Parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy, Pl. J. Piłsudskiego 1, 28-130 Stopnica w wysokości 494 829,00 zł (w tym: dotacja z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków - 484.932,00 zł, z budżetu gminy 9 897,00 zł) na „Konserwację elewacji kościoła parafialnego pw. Św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy” przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego pod poz. A.72.” Dotacja została przekazana i rozliczona zgodnie z umową nr 4/2024 z 04.04.2024 r. Dofinansowanie stanowiło 100 % poniesionych wydatków.
 - 3) Rzymskokatolickiej Parafii p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Stopnicy, Pl. J. Piłsudskiego 1, 28-130 Stopnica w wysokości 50 000,00 zł na „Zachowanie ciągów komunikacyjnych na cmentarzu parafialnym w Stopnicy znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków” Dotacja została przekazana i rozliczona zgodnie z umową nr 5/2024 z 04.04.2024 r. Całkowita wartość robót na które przyznano dotację wyniosła 113 574,00 zł, dofinansowanie stanowiło 44,02 % poniesionych wydatków.

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

12. Bibliografia

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 6 kwietnia 1997r.
2. Ustawy i akty prawne właściwe dla zagadnienia
3. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury (Dz. U. z dnia 30 września 1976r.) – tekst główny z aktualizacjami
4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026
5. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
6. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+
7. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego
8. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2026
9. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Stopnica
10. Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Stopnica
11. Program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2018-2021
12. Program rewitalizacji Miasta i Gminy Stopnica na lata 2016-2023

Strony internetowe:

<http://www.umig.stopnica.pl/>

<http://polskaniezwykla.pl>

<http://zabytki.pl>

<http://mapy.zabytek.gov.pl/Nid/>

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Stopnica>

<http://wuoz-kielce.pl>

<http://www.nid.pl/pl/>

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Załączniki

Załącznik nr 1. Obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ dla Gminy Stopnica)

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA OBIEKTU	LOKALIZACJA	CZAS POWSTANIA	WPIS DO REJESTRU ZABYTEKÓW WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO	STAN ZACHOWANIA
1.	Bosowice	Zespół dworski: dwór	Bosowice 72, nr działki 418	pocz. XIX w.	A.71/1-2 z 12.05.2008r.	dostateczny
2.	Bosowice	Zespół dworski: pozostałości parku i ogrodu	Bosowice 72, nr działki 418	pocz. XIX w.	A.71/1-2 z 12.05.2008r.	dostateczny
3.	Prusy	kapliczka	Prusy, nr działki 389.	1890r.		dobry
4.	Skrobaczów	dom nr 61	Skrobaczów, nr działki 1211	lata 20-ste XX w.		dobry
5.	Skrobaczów	dom nr 65	Skrobaczów, nr działki 1024	lata 20-ste XX w.		wykonano termomodernizację zakryto cechy zabytkowe
6.	Skrobaczów	dom nr 70 wraz z budynkiem gospodarczym	Skrobaczów 70, nr działki 933	1910r.		wykonano termomodernizację budynku gospodarczego, zakryto cechy zabytkowe
7.	Smogorzów	dwór w zespole dworskim	Smogorzów 38, nr działki 435	XIX/XX w.		dobry
8.	Smogorzów	park w zespole dworskim	Smogorzów 38, nr działki 435	2 poł. XIX w.		dobry

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

9.	Stopnica	układ urbanistyczny	centrum Stopnicy	XIV-XIX w.		dobry
10.	Stopnica	kościół parafialny pw. Śś. Piotra i Pawła	Stopnica, Plac Józefa Piłsudskiego 1, nr działki 63	1362r.	A.72 z 16.10.1956r.	bardzo dobry
11.	Stopnica	cmentarz przy kościele w zespole kościoła parafialnego pw. Śś. Piotra i Pawła	Stopnica, Plac Józefa Piłsudskiego 1, nr działki 63	1 poł. XIX w.		bardzo dobry
12.	Stopnica	ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego pw. Śś. Piotra i Pawła	Stopnica, Plac Józefa Piłsudskiego 1, nr działki 63	1 poł. XIX w.		dobry
13.	Stopnica	nowa plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Śś. Piotra i Pawła	Stopnica, Plac Józefa Piłsudskiego 1, nr działki 63	1893r.		dobry
14.	Stopnica	dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. Śś. Piotra i Pawła (w trakcie procedury włączenia do GEZ)	Stopnica Plac J. Piłsudskiego 1, nr działki 63 obręb 0001	1982r.		dobry, użytkowany
15.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatorów (obecnie księży Sercanów): pozostałości (relikty murów) kościoła klasztornego OO Reformatorów pw. Śś. Marii Magdaleny i Franciszka	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	1633r.	A.73/1 z 23.06.1967r.	wyremontowany
16.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatorów (obecnie księży Sercanów): kaplica (w ogrodzie klasztornym)	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	1658r.	A.73/2 z 23.06.1967r.	bardzo dobry
17.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatorów (obecnie księży Sercanów): klasztor OO Reformatorów (obecnie księży Sercanów) mieszczący się w dawnym skrzydle północnym kaplicę pełniącą funkcję kościoła parafialnego pw. Św. Antoniego Padewskiego	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	XVII w.	A.73/3 z 16.10.1956r. oraz 23.06.1967r.	bardzo dobry
18.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatorów (obecnie księży Sercanów): brama (obecnie budynek bramny)	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	XVII w.	A.73/4 z 23.06.1967r.	bardzo dobry

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

19.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): cmentarz przy kościele	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	XVII w.		bardzo dobry
20.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): ogrodzenie klasztoru	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	XVII w.		dobry
21.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): ogród klasztoru	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	XVII-XVIII w.		bardzo dobry
22.	Stopnica	zespół klasztoru OO Reformatów (obecnie księży Sercanów): ogrodzenie ogrodu z pozostałościami kapliczek	Stopnica, Kąty Stare, nr działki 28	XVII w.	r.	dobry
23.	Stopnica	kaplica	Nowa Wieś, ul. Polna, nr działki 75	XIX/XX w.	A.74 z 8.02.1958 i z 15.04.1967r.	dobry
24.	Stopnica	cmentarz parafialny „stary”: - kaplica - ogrodzenie z 2 bramami	Stopnica, ul. Cmentarna, nr działek 347, 355	XIX w.	A. 75 z 30.08.1994r.	dostateczny
25.	Stopnica	ruina kostnicy w zespole starego cmentarza grzebalnego	Stopnica, ul. Cmentarna, nr działek 347, 355	XIX w.		dostateczny
26.	Stopnica	ruina bramy w zespole starego cmentarza grzebalnego	Stopnica, ul. Cmentarna, nr działek 347, 355	XIX w.		dostateczny
27.	Stopnica	kaplica cmentarna w zespole starego cmentarza grzebalnego	Stopnica, ul. Cmentarna, nr działek 347, 355	1870r. odnowiona 1970r.		dostateczny
28.	Stopnica	cmentarz parafiny rzymsko-katolicki nowy	Stopnica, ul. Cmentarna, nr działki 820/3	1880r.		Bardzo dobry

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

29.	Stopnica	cmentarz żydowski stary	Stopnica, ul. Tadeusza Kościuszki 34, nr działek 426, 520	XVII w.		brak widocznych pozostałości
30.	Stopnica	cmentarz żydowski nowy	Stopnica, ul. Tadeusza Kościuszki 34, nr działek 566/1, 566/2, 568/1	XIX/XX w.		ruina
31.	Stopnica	relikty zamku w budynku magazynu	Stopnica, ul. Kazimierza Wielkiego 15, nr działki 32/3	2 poł. XIV w. XVIII w.	A.76 z 16.10.1956r.	bardzo dobry
32.	Stopnica	dom nr 39	Stopnica, ul. Kościuszki 39, nr działki 244/1	pocz. XX w.		dobry
33.	Stopnica	dom (obecnie apteka)	Stopnica, Plac J. Piłsudskiego 4, nr działki 132/1	ok. 1900r.		bardzo dobry
34.	Topola	park dworski	Topola, nr działki 362	koniec XIX w.		dobry
35.	Wolica	kapliczka	Wolica (obok domu nr 2), nr działki 1395/3	1895r.		dobry
36.	Wolica	kapliczka	Wolica (obok domu nr 21), nr działki 1387/4	1906r.		dobry

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ dla Gminy Stopnica)

LP	MIEJSCOWOŚĆ	NUMER AZP	NUMER NA OBSZARZE	NUMER STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	FUNKCJE	CHRONOLOGIA
1.	Białoborze	94-66	72	1	ślad osadnictwa obozowiska cmentarzysko ciałopalne? (z dawnych badań)	mezolit neolit
2.	Białoborze	94-66	73	2	osada	wczesny okres epoki brązu
3.	Białoborze	94-66	74	3	osada	neolit
4.	Białoborze	94-66	75	4	osada	prehistoryczny, epoka brązu późne średniowiecze
5.	Białoborze	94-66	76	5	ślad osadnictwa	prehistoryczny
6.	Białoborze	94-66	77	6	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
7.	Białoborze	94-66	78	7	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
8.	Białoborze	94-66	79	8	część wschodnia: osada	neolit
9.	Białoborze	94-66	80	9	część zachodnia: osada	prehistoryczny neolit
10.	Białoborze	94-66	81	10	osada	prehistoryczny
11.	Białoborze	94-66	82	11	ślad osadnictwa	prehistoryczny wczesne średniowiecze
12.	Bosowice	93-65	6	1	osada	wczesna epoka żelaza późna faza okres halsztacki)
13.	Bosowice	93-65	7	2	osada	prehistoryczny
14.	Bosowice	93-65	8	3	osada	mezolit neolit
15.	Bosowice	93-65	9	4	cmentarzysko ciałopalne	
16.	Bosowice	92-65	32	5	grób ciałopalny	
17.	Bosowice	92-65	33	6	cmentarzysko ciałopalne	prehistoryczny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

18.	Bosowice	92-65	34	7	osada	średniowiecze
19.	Bosowice	92-65	35	8	osada	IV-V okres epoki brązu
20.	Bosowice	92-65	36	9	ślad osadnictwa	prehisteryczny
21.	Bosowice	93-65	10	10	osada	wczesne średniowiecze/ średniowiecze
22.	Bosowice	93-65	11	11	osada	wczesne średniowiecze
23.	Bosowice	93-65	12	12	ślad osadnictwa	prehisteryczny
24.	Bosowice	93-65	13	13	osada	wczesne średniowiecze
25.	Bosowice	93-65	14	14	osada	średniowiecze, nowożytność
26.	Bosowice	93-65	15	15	ślad osadnictwa	okres późnorzymski
27.	Bosowice	93-65	16	16	ślad osadnictwa	
28.	Bosowice	93-65	17	17	osada	prehisteryczny
29.	Czyżów	93-66	51	1	obozowisko	mezolit
30.	Czyżów	93-66	52	2	osada	neolit
31.	Czyżów	93-66	53	3	osada	prehisteryczny
32.	Czyżów	93-66	54	4	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich
33.	Czyżów	93-66	55	5	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
34.	Czyżów	93-66	56	6	osada	wczesne średniowiecze
35.	Czyżów	93-66	57	7	osada	schyłek epoki brązu
36.	Czyżów	93-66	58	8	osada	cmentarzysko
37.	Czyżów	93-66	59	9	osada	prehisteryczny
38.	Czyżów	93-66	60	10	osada	prehisteryczny
39.	Czyżów	93-66	61	11	ślad osadnictwa	II okres epoki brązu
40.	Czyżów	93-66	62	12	osada	prehisteryczny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

41.	Czyżów	93-66	63	13	ślad osadnictwa osada osada	epoka kamienia III okres epoki brązu/ prehistoryczny prhistoryczne
42.	Czyżów	93-66	64	14	osada ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze
43.	Czyżów	93-66	65	15	osada	okres wpływów rzymskich
44.	Czyżów	93-66	66	16	osada ślad osadnictwa	neolit okres wpływów rzymskich
45.	Czyżów	94-66	22	17	osada	późne średniowiecze
46.	Czyżów	94-66	23	18	ślad osadnictwa	prehistoryczny
47.	Dziesławice (z dawnych badań)	94-66	17	1	obozowisko osada cmentarzysko szkieletowe ślad osadnictwa osada osada	mezolit neolit neolit neolit prehistoryczny prehistoryczny
48.	Dziesławice	93-66	67	2	ślad osadnictwa osada osada	epoka kamienia II okres epoki brązu okres wpływów rzymskich
49.	Dziesławice	94-66	18	3	osada osada	okres wpływów rzymskich średniowiecze
50.	Dziesławice	94-66	19	4	ślad osadnictwa osada	epoka kamienia okres wpływów rzymskich
51.	Dziesławice	94-66	20	5	ślad osadnictwa	prehistoryczny
52.	Dziesławice	94-66	21	6	osada	?
53.	Dziesławice	94-66	z badań dawnych	94-66	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza
54.	Fałęcin	94-66	z badań dawnych	94-66	kopce	
55.	Fałęcin Nowy	94-66	z badań dawnych	94-66	cmentarzysko	mezolit
56.	Fałęcin Nowy	94-66	z badań dawnych	94-66	znalezisko luźne	wczesne średniowiecze
57.	Fałęcin Nowy - Kolonia Fałęcka	94-66	z badań dawnych	94-66	-	V okres epoki brązu
58.	Fałęcin Stary Kolonia Fałęcka	94-66	9	1	obozowisko osada znalezisko luźne cmentarzysko	mezolit neolit okres wpływów rzymskich

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

59.	Fałęcin Stary Kolonia Fałęcka	94-66	10	2	ślad osadnictwa osada cmentarzysko	mezolit neolit późna faza wczesnej epoki żelaza
60.	Fałęcin Stary	94-66	11	3	osada	wczesna epoka żelaza
61.	Fałęcin Stary	94-66	12	4	osada	schyłek epoki brązu - wczesna epoka żelaza
62.	Fałęcin Stary	94-66	13	5	osada	schyłek epoki brązu - wczesna epoka żelaza
63.	Fałęcin Stary	94-66	14	6	ślad osadnictwa	schyłek epoki brązu - wczesna epoka żelaza
64.	Fałęcin Stary	94-66	15	7	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
65.	Fałęcin Stary	94-66	16	8	ślad osadnictwa	prehisteryczny
66.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-65	46	1	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
67.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	97	2	osada	schyłek epoki brązu
68.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	98	3	osada	
69.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	99	4	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	
70.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	100	5	osada	schyłek epoki brązu - wczesna epoka żelaza
71.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	101	6	część północna: osada część południowa: osada	schyłek epoki brązu Średniowiecze neolit
72.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	102	7	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	prehisteryczny średniowiecze
73.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	103	8	ślad osadnictwa osada ślad osadnictwa	neolit prehistoria średniowiecze
74.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	104	9	osada osada osada osada	neolit prehisteryczny średniowiecze
75.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	105	10	osada	prehisteryczny
76.	Folwarki Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	106	11	ślad osadnictwa osada	epoka kamienia późna faza wczesnej epoki żelaza

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

							osada	prehistoryczny
77.	Folwarki Stare - Kąty Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	107	12			osada osada	młodszy okres przedrzymski wczesne średniowiecze
78.	Folwarki Stare - Kąty Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	108	13			osada osada	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze
79.	Folwarki Stare - Kąty Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	109	14			część północno zachodnia: osada osada osada część południowo-wschodnia: ślad osadnictwa osada osada	późna faza wczesnej epoki żelaza młodszy okres przedrzymski średniowiecze epoka kamienia (neolit?) młodszy okres przedrzymski średniowiecze
80.	Folwarki Stare - Kąty Stare (obecna lokalizacja sołectwo Kąty Stare- Folwarki)	94-66	110	15			osada	okres wpływów rzymskich
81.	Jastrzębiec	93-66	68	1			osada osada rezydencja obronna	neolit IV-V okres epoki brązu późne średniowiecze
82.	Jastrzębiec	93-66	69	2			obozowisko osada cmentarzysko	mezolit neolit
83.	Jastrzębiec	93-66	70	3			obozowisko osada cmentarzysko	mezolit neolit
84.	Jastrzębiec	93-66	71	4			cmentarzysko ciałopalne i grób szkieletowy	
85.	Jastrzębiec	93-66	72	5			grób ciałopalny	
86.	Jastrzębiec	93-66	73	6			osada	
87.	Jastrzębiec	93-66	74	7			osada osada	schyłek epoki brązu okres wpływów rzymskich
88.	Jastrzębiec	93-66	75	8			osada	okres wpływów rzymskich
89.	Jastrzębiec	93-66	76	9			ślad osadnictwa	epoka kamienia

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

						osada	okres wpływów rzymskich
90.	Jastrzębiec	93-66	77	10		osada osada	II okres epoki brązu prehistoryczny
91.	Jastrzębiec	93-66	78	11		ślad osadnictwa	
92.	Jastrzębiec	93-66	79	12		ślad osadnictwa osada osada	okres wpływów rzymskich prehistoryczny
93.	Jastrzębiec	93-66	80	13		osada osada	schyłek epoki brązu wczesne średniowiecze
94.	Jastrzębiec	93-66	81	14		ślad osadnictwa ślad osadnictwa	neolit
95.	Jastrzębiec	93-66	82	15		ślad osadnictwa ślad osadnictwa	
96.	Jastrzębiec	93-66	83	-		znalezisko luźne znalezisko luźne	epoka kamienia
97.	Jastrzębiec	94-66	7	16		ślad osadnictwa	neolit
98.	Jastrzębiec	94-66	8	17		osada	
99.	Kargów (obecna lokalizacja Bosowice)	93-65	20	1		ślad osadnictwa	
100.	Kąty Nowe	94-66	84	1		osada cmentarzysko	neolit
101.	Kąty Nowe	94-66	85	2		część północna: osada osada część środkowa: osada osada część południowa: osada osada	II okres epoki brązu II okres epoki brązu okres halszacki prehistoryczny
102.	Kąty Nowe	94-66	86	3		ślad osadnictwa	e
103.	Kąty Nowe	94-66	87	4		ślad osadnictwa ślad osadnictwa	neolit
104.	Kąty Nowe	94-66	88	5		ślad osadnictwa	prehistoryczny
105.	Kąty Nowe	94-66	89	6		część północna: osada osada	schyłek epoki brązu - wczesna epoka żelaza okres wpływów rzymskich
106.	Kąty Nowe	94-66	90	7		ślad osadnictwa	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

107.	Kąty Nowe	94-66	91	8	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	
108.	Kąty Nowe	94-66	92	9	część północna część południowa	młodszy okres przedrzymski, okres wczesno i późnorzymski młodszy okres przedrzymski, okres wczesno i późnorzymski
109.	Kąty Nowe	94-66	93	10	osada osada	młodszy okres przedrzymski, średniowiecze
110.	Kąty Nowe	94-66	94	11	osada	średniowiecze
111.	Kąty Nowe	94-66	95	12	osada	prehistoryczna
112.	Kąty Nowe - Błonie Kąckie	94-66	96	-	znalezisko luźne znalezisko luźne	II okres epoki brązu neolit
113.	Klępie Dolne	94-66	48	1	osada - badania powierzchniowe śląd osadnictwa - badania AZP	czasy nowożytne późne średniowiecze
114.					część zachodnia: osada śląd osadnictwa śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze czasy nowożytne
	Klępie Dolne	94-66	49	2	Klępie Górne - stanowisko nr 4 część wschodnia: osada osada osada część zachodnia: osada osada	epoka brązu - okres halstański okres wpływów rzymskich późne średniowiecze młodszy okres przedrzymski młodszy okres przedrzymski
115.	Klępie Dolne	94-66	50	3	śląd osadnictwa	neolit
116.	Klępie Dolne	94-66	51	4	śląd osadnictwa osada	prehistoryczny późne średniowiecze
117.	Klępie Dolne	94-66	52	5	śląd osadnictwa osada	neolit wczesne średniowiecze
118.	Klępie Dolne	94-66	53	6	śląd osadnictwa	epoka kamienia/ neolit
119.	Klępie Dolne	94-66	54	7	śląd osadnictwa	prehistoryczny
120.	Klępie Dolne	94-66	55	8	śląd osadnictwa	prehistoryczny
121.	Klępie Dolne	94-66	56	9	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
122.	Klępie Dolne	94-66	57	10	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

								śląd osadnictwa	późne średniowiecze
123.	Kłépíe Dolné	94-66	58	11				śląd osadnictwa	średniowiecze
124.	Kłépíe Dolné	94-66	59	12				śląd osadnictwa osada	prehisteryczny późne średniowiecze
125.	Kłépíe Dolné	94-66	60	13				śląd osadnictwa	epoka kamienia/ neolit
126.	Kłépíe Dolné	94-66	61	14				śląd osadnictwa	prehisteryczny
127.	Kłépíe Dolné	94-66	62	15				śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia prehisteryczny
128.	Kłépíe Dolné	94-66	63	16				śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich
129.	Kłépíe Dolné	94-66	64	17				osada	młodszy okres przedrzyński - okres wczesnorzyński
130.	Kłépíe Dolné	94-66	65	18				osada osada	II okres epoki brązu lub początek III okresu epoki brązu
131.	Kłépíe Górne	95-66	27	1			cmentarzysko ciałopalne		
132.	Kłépíe Górne	94-66	66	3			ślād osadnictwa ślād osadnictwa osada		epoka brązu prehisteryczny czasý nowozytne
133.	Kłépíe Górne	94-66	67	4			ślād osadnictwa ślād osadnictwa		późne średniowiecze czasý nowozytne
134.	Kłépíe Górne	94-66	68	6			ślād osadnictwa		prehisteryczne
135.	Kłépíe Górne	94-97	83	7			ślād osadnictwa ślād osadnictwa osada		neolit wcześniey okies epoki brāžu prehisteryczny
136.	Kłépíe Górne	94-67	84	8			osada		prahisteryczny
137.	Kłépíe Górne	94-67	85	9			ślād osadnictwa ślād osadnictwa		prehisteryczny średniowiecze
138.	Kłépíe Górne	95-66	28	10			cmentarzysko ciałopalne		
139.	Kłépíe Górne	95-66	29	11			osada osada		prahisteryczny późne średniowiecze
140.	Kłépíe Górne	95-66	30	12			osada		prahisteryczny
141.	Kłépíe Górne	95-66	31	13			Osada osada		schyłek epoki brāžu - wcześnie epon żelaza wcześnie średniowiecze
142.	Kłépíe Górne	95-66	32	14			osada cmentarzysko		wcześnie epon żelaza

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

143.	Klępie Górne	95-66	33	15	ślad osadnictwa	prehisteryczny
144.	Klępie Górne	95-66	34	16	osada osada	neolit prehisteryczny
145.	Klępie Górne	95-66	35	17	osada	młodszy okres przedrzymski okres wczesnorzymski
146.	Klępie Górne	95-66	36	18	osada	prehisteryczny
147.	Klępie Górne	95-66	37	19	osada	prehisteryczny
148.	Klępie Górne	95-66	38	20	osada	okres wpływów rzymskich średniowiecze
149.	Klępie Górne	95-66	39	21	ślad osadnictwa	prehisteryczny
150.	Klępie Górne	95-66	40	22	ślad osadnictwa	epoka kamienia prehisteryczny
151.	Klępie Górne	95-66	41	23	ślad osadnictwa	młodszy okres przedrzymski
152.	Klępie Górne	95-66	42	24	ślad osadnictwa	prehisteryczny
153.	Klępie Górne	95-66	43	25	ślad osadnictwa	neolit
154.	Klępie Górne	95-66	z dawnych badań	95-66	cmentarzysko	okres wczesno lateński
155.	Konary	95-65	1	1	ślad osadnictwa	prehisteryczny
156.	Konary	94-65	53	2	osada osada	schyłek epoki brązu okres wpływów rzymskich
157.	Konary	94-65	54	3	ślad osadnictwa	prehisteryczne
158.	Konary	94-65	55	4	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich
159.	Konary	94-65	56	5	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada	neolit wczesny okres epoki brązu prehisteryczne
160.	Konary	94-65	57	6	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia
161.	Kuchary	94-65	17	1	osada osada osada	okres wpływów rzymskich schyłek epoki brązu - okres halstattki prehisteryczne
162.	Kuchary	94-65	18	2	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	prehisteryczne późne średniowiecze
163.	Kuchary	94-65	19	3	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
164.	Kuchary	94-65	20	4	ślad osadnictwa	prehisteryczne

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

165.	Kuchary	94-65	21	5	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
166.	Mariampol-Borek	95-66	12	1	osada	neolit
167.	Mietel	95-66	13	1	ślad osadnictwa osada	prehisteryczne wczesne średniowiecze
168.	Mietel	95-66	14	2	osada	neolit
169.	Mietel	95-66	15	3	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
170.	Mietel	95-66	16	4	ślad osadnictwa	prehisteryczne
171.	Mietel	95-66	17	5	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	prehisteryczne wczesne średniowiecze późne średniowiecze
172.	Mietel	95-66	18	6	osada	okres wpływów rzymskich
173.	Mietel	95-66	19	7	osada	wczesne średniowiecze
174.	Mietel	95-66	20	8	osada	okres wpływów rzymskich
175.	Mietel	95-66	21	9	osada	średniowiecze
176.	Mietel	95-66	22	10	ślad osadnictwa	prehisteryczne średniowiecze
177.	Mietel	95-66	23	11	ślad osadnictwa	prehisteryczne
178.	Nowa Wieś	94-66	69	1	ślad osadnictwa	neolit
179.	Nowa Wieś	94-66	70	2	osada	prehisteryczne
180.	Nowa Wieś	94-66	71	3	ślad osadnictwa	prehisteryczne
181.	Nowa Wieś	95-66	24	4	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
182.	Nowa Wieś	95-66	25	5	osada	okres wpływów rzymskich
183.	Nowa Wieś	95-66	26	6	osada	prehisteryczne późne średniowiecze
184.	Podlasek	94-65	49	-	(z dawnych badań)	neolit
185.	Skrobaczów	94-65	22	1	osada/ cmentarzysko	neolit
186.	Skrobaczów	93-65	34	2	ślad osadnictwa	prehisteryczny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

187.	Skrobaczów	94-65	23	3	skarb monet	
188.	Skrobaczów	94-65	24	4	osada	schyłek epoki brązu
189.	Skrobaczów	94-65	25	5	osada	schyłek epoki brązu
190.	Skrobaczów	94-65	26	6	ślad osadnictwa	
191.	Skrobaczów	94-65	27	7	ślad osadnictwa osada	neolit schyłek epoki brązu
192.	Skrobaczów	94-65	28	8	osada	schyłek epoki brązu
193.	Skrobaczów	94-65	29	9	ślad osadnictwa osada	neolit schyłek epoki brązu
194.	Skrobaczów	94-65	30	10	ślad osadnictwa	poźne średniowiecze
195.	Skrobaczów	94-65	31	11	ślad osadnictwa osada	neolit neolit II okres epoki brązu
196.	Skrobaczów	94-65	32	12	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada	neolit II okres epoki brązu młodszy okres przedrzymski
197.	Skrobaczów	94-65	33	13	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze poźne średniowiecze
198.	Skrobaczów	94-65	34	14	osada	schyłek epoki brązu
199.	Skrobaczów	94-65	35	15	osada	okres wpływów rzymskich
200.	Skrobaczów	94-65	36	16	ślad osadnictwa	poźne średniowiecze
201.	Skrobaczów	94-65	37	17	osada	okres wpływów rzymskich
202.	Skrobaczów	94-65	38	18	osada ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich poźne średniowiecze
203.	Skrobaczów	94-65	39	19	ślad osadnictwa osada osada	wczesny okres epoki brązu okres wpływów rzymskich średniowiecze
204.	Skrobaczów	94-65	40	20	osada ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze
205.	Skrobaczów	94-65	41	21	ślad osadnictwa osada	neolit prahistoryczny
206.	Skrobaczów	94-65	42	22	osada	prahistoryczny
207.	Skrobaczów	94-65	43	23	osada	

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

208.	Skrobaczów	94-65	44	24	śląd osadnictwa	prehisteryczne
209.	Skrobaczów	94-65	45	25	śląd osadnictwa	prehisteryczne
210.	Skrobaczów	94-66	1	26	osada	neolit
211.	Skrobaczów	94-66	2	27	śląd osadnictwa	prehisteryczny
212.	Skrobaczów	94-66	3	28	osada	neolit
213.	Skrobaczów	94-66	4	29	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	prehisteryczna neolit wczesny okres epoki brązu okres halsztacki prehisteryczny
214.	Skrobaczów	94-66	5	30	osada	średniowiecze
215.	Skrobaczów	94-66	6	31	śląd osadnictwa	prehisteryczny
216.	Skrobaczów	94-66	z dawnych badań			okres wczesnorzymski
217.	Smogorzów	94-65	50	1	osada (z dawnych badań)	neolit
218.	Smogorzów	94-65	51	2	osada	młodszy okres przedrzymski - okres wczesnorzymski średniowiecze
219.	Smogorzów	94-65	52	3	osada osada osada	schyłek epoki brązu - okres halsztacki okres wczesnorzymski
220.	Smogorzów	95-65	2	4	osada	wczesne średniowiecze
221.	Smogorzów	95-65	3	5	śląd osadnictwa	
222.	Smogorzów	95-65	4	6	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia
223.	Smogorzów	95-65	z dawnych badań		cmentarzysko	
224.	Stopnica	94-66	-	-	zamek - rejestr 67/86	XIV w.
225.	Stopnica	94-66	83	1	osada	neolit
226.	Stopnica	95-66	3	2	śląd osadnictwa	prehisteryczne
227.	Stopnica	95-66	4	3	śląd osadnictwa	prehisteryczne
228.	Stopnica	95-66	5	4	śląd osadnictwa	mezolit
229.	Stopnica	95-66	6	5	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
230.	Stopnica	95-66	7	6	osada	prehisteryczne

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

	Stopnica	95-66	z dawnych badań		lochy miejskie, magazyny kupieckie	XVI-XVII w.
231.	Strzałków	94-65	2	1	ślad osadnictwa	neolit
232.	Strzałków	94-65	3	2	ślad osadnictwa	epoka kamienia prehisteryczny
233.	Strzałków	94-65	4	3	ślad osadnictwa	poźne średniowiecze
234.	Strzałków	94-65	5	4	ślad osadnictwa	prehisteryczne
235.	Strzałków	94-65	6	5	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich poźne średniowiecze
236.	Strzałków	94-65	14	1	osada osada	prehisteryczne poźne średniowiecze
237.	Suchowola	95-65	8	2	ślad osadnictwa	prehisteryczny
238.	Suchowola	95-66	9	3	obozowisko	epoka kamienia
239.	Suchowola	95-66	10	4	obozowisko	neolit
240.	Suchowola	95-66	11	5	osada	neolit
241.	Suchowola	95-66	44	1	ślad osadnictwa	prehisteryczny
242.	Szczeglin	95-66	45	2	ślad osadnictwa	epoka kamienia
243.	Szczeglin	95-66	46	3	ślad osadnictwa	neolit
244.	Szczeglin	95-66	47	4	ślad osadnictwa	prehisteryczne
245.	Szczeglin	94-65	7	1	ślad osadnictwa - osada (z dawnych badań)	epoka kamienia prehisteryczne
246.	Szczytniki	94-65	8	2	część zachodnia - osada (z dawnych badań)	młodszy okres przedrzymski - okres wczesnorzymski
247.	Szczytniki	93-65	35	3	część wschodnia - osada	prehisteryczne
248.	Szczytniki	93-65	36	4	osada (z dawnych badań)	wczesne średniowiecze
249.	Szczytniki	93-65	37	5	ślad osadnictwa	prehisteryczny
250.	Szczytniki	93-65	38	6	osada	okres późnorzymski
251.	Szczytniki	93-65			osada	V okres epoki brązu
						prehisteryczny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

252.	Szczytniki	94-65	9	7	osada		
253.	Szczytniki	94-65	10	8	osada		schyłek epoki brązu
254.	Szczytniki	94-65	11	9	osada		okres wpływów rzymskich prehisteryczne
255.	Szczytniki	94-65	12	10	ślad osadnictwa		neolit
256.	Szczytniki	94-65	13	11	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze
257.	Szczytniki	94-65	14	12	ślad osadnictwa		prehisteryczny
258.	Szczytniki	94-65	15	13	osada		schyłek epoki brązu
259.	Szczytniki	94-65	16	-	osada		okres wpływów rzymskich
260.	Szklanów	95-65	10	1	znalezisko luźne		neolit
261.	Szklanów	95-65	11	2	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze
262.	Szklanów	95-65	12	3	ślad osadnictwa		prehisteryczny
263.	Szklanów	95-65	13	4	ślad osadnictwa		średniowiecze
264.	Topola	95-65	5	1	ślad osadnictwa		epoka kamienia średniowiecze
265.	Topola	95-65	6	2	ślad osadnictwa		poźne średniowiecze
266.	Topola	95-65	7	3	ślad osadnictwa		prehisteryczny
267.	Topola	95-65	8	4	ślad osadnictwa		epoka kamienia
268.	Topola	95-65	9	5	ślad osadnictwa		
269.	Wolica	94-65	47	1	ślad osadnictwa		okres wpływów rzymskich
270.	Wolica	94-65	48	2	ślad osadnictwa		epoka kamienia
271.	Wolica	94-66	111	3	osada		prehisteryczne
272.	Wolica	95-66	1	4	osada		poźne średniowiecze
273.	Wolica	95-66	2	5	osada		neolit
274.	Zaborze	93-65	27	1	ślad osadnictwa		neolit
275.	Zaborze	93-65	28	2	cmentarzysko ciałopalne		prehisteryczny
276.	Zaborze	93-65	29	3	osada		okres halsztacki
277.	Zaborze	93-65	30	4	osada		okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

278.	Zaborze	93-65	31	5	osada	neolit
279.	Zaborze	93-65	32	6	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
280.	Zaborze	93-65	33	7	ślad osadnictwa	prahistoryczny
281.	Zaborze	93-65	z dawnych badań		ślad osadnictwa osada	mezolit mezolit
282.	Żerniki Dolne	93-66	85	1	z dawnych badań: obozowisko osada osada	mezolit neolit okres halszacki
					część zachodnia: osada/cmentarzysko osada osada	schyłek epoki brązu prahistoryczny wczesne średniowiecze
					część wschodnia: ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada/cmentarzysko osada osada	epoka kamienia neolit schyłek epoki brązu prahistoryczny wczesne średniowiecze
					osada (z dawnych badań)	wczesne średniowiecze
283.	Żerniki Dolne	93-66	86	2	osada	wczesne średniowiecze
284.	Żerniki Dolne	93-66	87	3	osada	okres halszacki
285.	Żerniki Dolne	93-66	88	4	osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	okres halszacki wczesne średniowiecze późne średniowiecze
286.	Żerniki Dolne	93-66	89	5	osada	prahistoryczny
287.	Żerniki Dolne	93-66	90	6	ślad osadnictwa	
288.	Żerniki Dolne	93-66	91	7	osada osada osada	okres późny halszacki prahistoryczny wczesne średniowiecze
289.	Żerniki Dolne	93-66	92	8	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada	neolit prahistoryczny wczesne średniowiecze
290.	Żerniki Dolne	93-66	93	9	ślad osadnictwa osada	wczesny okres epoki brązu prahistoryczny
291.	Żerniki Dolne	93-66	94	10	osada ślad osadnictwa	prahistoryczny późne średniowiecze

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

292.	Żerniki Dolne	93-66	95	11	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze wczesne średniowiecze
293.	Żerniki Dolne	93-66	96	12	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze późne średniowiecze
294.	Żerniki Dolne	93-66	97	13	osada osada śląd osadnictwa śląd osadnictwa	schyłek epoki brązu prahistoryczny wczesne średniowiecze późne średniowiecze
295.	Żerniki Dolne	93-66	98	14	osada osada	prahistoryczny
296.	Żerniki Dolne	93-66	99	15	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
297.	Żerniki Dolne	93-66	100	16	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
298.	Żerniki Dolne	93-66	101	17	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
299.	Żerniki Dolne	93-66	102	18	śląd osadnictwa	
300.	Żerniki Dolne	93-66	103	19	osada	wczesne średniowiecze
301.	Żerniki Dolne	93-66	104	20	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia schyłek epoki brązu

*Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029***Załącznik nr 3. Zabytki zespołu klasztoru oo. Reformatów (później Sercanów, obecnie Nowicjat Księży Najświętszego Serca Jezusowego) w Stopnicy**

Zabytki wewnątrz obecnego kościoła św. Antoniego Padewskiego:

- barokowa kropielnica, pochodząca z połowy XVII w., wykonana z ciemnobrązowego marmuru chęcińskiego,
- barokowa, pochodząca z pierwszej połowy XVIII w., figura ukrzyżowanego Chrystusa, która znajduje się w świetlicy w podziemiach klasztoru, do 1994r. figura była umieszczona na krzyżu w niszy muru klasztornego,
- barokowa rzeźba głowy Jezusa Chrystusa, znajdująca się w zakrystii obecnego kościoła,
- neobarokowy obraz olejny Adoracja Matki Boskiej i Chrystusa przez św. Franciszka, umieszczony na ścianie klasztornej refektarza,
- obraz św. Antoniego Padewskiego w kościele z 1943r., namalowany przez ks. prof. Józefa Kaczmarczyka z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Groby na przykościelnym cmentarzu:

1. klasycystyczny nagrobek Balbiny z Tarłów Sierakowskiej (herbu Topór), wykonany po 1839r. z rozżółconego piaskowca,
2. neogotycki nagrobek Antoniego Sołtyka, wzniesiony po 1850r. przez żonę zmarłego - Anastazję, wykonany z rozżółconego piaskowca,
3. grób ojca reformaty br. Stanisława Bielawskiego (1883-1940)
4. grób ojca reformaty br. Ambrożego Dudy (1874-1954)
5. grób księdza sercana Stefana Stawczykowskiego (1923-1989)
6. grób księdza sercana Henryka Styki (1936-1993).
7. nagrobek Andrzeja Węzio, zmarłego tragicznie 22 sierpnia 1943r.

W klasztornej ogrodzie znajdują się:

- relikty dawnego kościoła pw. św. Marii Magdaleny i św. Franciszka z Asyżu,
- figura Matki Boskiej na dziedzińcu,
- kapliczka domowa z 1658r., znajdują się w niej rzeźby Matki Boskiej z Dzieciątkiem i św. Antoniego, wykonane z wapienia pińczowskiego,
- neobarokowa, XIX-wieczna rzeźba św. Antoniego z Dzieciątkiem Jezus, w murze klasztornej, w jego północnym skrzydle.

Na ocalałej ścianie z wysadzonego kościoła ojców Reformatów (później Sercanów, obecnie Nowicjat Księży Najświętszego Serca Jezusowego) pozostały po wojnie następujące zabytkowe epitafia :

1. barokowe epitafium z popielatego wapienia poświęcone zmarłej Barbarze Lanckorońskiej, ufundowane przez jej ojca Stanisława Lanckorońskiego około 1649r.;

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Stopnica na lata 2026-2029

2. monumentalne, barokowe epitafium z popielatego wapienia z figuralną rzeźbą z piaskowca poświęcone fundatorowi kaplicy Stefanowi Bidzińskiemu z herbem Janina, ufundowane przez biskupa łuckiego Stefana Rupniewskiego w latach 1721-1731;
3. barokowe, pochodzące z około 1675r., epitafium wykonane z popielatego, delikatnie zaróżowionego wapienia, poświęcone Zofii z Grodeckich Komornickiej;
4. żeliwna tablica nagrobna Ignacego, Floriana i Stanisława Rupniewskich z pocz. XIX w.;
5. klasyczne epitafium Hipolita Lubienieckiego, wykonane z popielatego wapienia w 1864r..

Epitafia, które zostały wmurowane w mur okalający cmentarz i plac kościelny:

1. przeniesiona ze zrujnowanego kościoła pozostałość wapiennej tablicy wotywniej Krzysztofa Ossolińskiego z 1639r.;
2. pozostałość wapiennego, barokowego epitafium Zofii z Gołuchowskich Ligęziny (zm. 1660), miecznikowej przemyskiej z herbami Leliwa, Rawicz, Półkozic, Gryf;
3. wapienna tablica nagrobna Antoniego Rawicz Dembińskiego (zm. 1730), chorążego ziemi krakowskiej i innych, ufundowana w 1787r. przez Eliasza z Granowa Wodzickiego, generała Wielkopolski, starostę stopnickiego;
4. wapienna płaskorzeźba herbu ks. bp. Kajetana Sołtyka, pozostałość nagrobka z 1788r.
5. wapienna tablica nagrobna Salomei z Bratkowskich Popielowej wykonana w 1796r.;
6. wapienna tablica nagrobna Józefa Sołtyka i żony Katarzyny z Lipowskich (zm. 1797) z herbem własnym, wykonana w 1797r.;
7. wapienna tablica wotywna za duszę Marcjana Grzesznika z drugiej połowy XVIII w.;
8. żeliwna tablica nagrobna Jana Nepomucena Rupniewskiego (zm. 1811), sędziego pokoju powiatu stopnickiego, wykonana w 1811r.;
9. wapienna tablica nagrobna ks. Kajetana Pruszyńskiego, wykonana w 1821r.;
10. barokowa, pochodząca z XVII w., herma rzeźbiona w wapieniu pińczowskim.